

UNIVERZITA KARLOVA V PRAZE

Pedagogická fakulta

Katedra výtvarné výchovy

Obraz, fotografie v koncepcích základní školy

Diplomová práce

Autorka: Zuzana Macháčková
Gorkého 30,
602 00 Brno

Ročník: 5. ročník

Obor studia: Učitelství pro první stupeň ZŠ

Typ studia: prezenční

Datum: červen 2012

Vedoucí diplomové práce: Doc. PaedDr. Pavel Šamšula, CSc.

Konzultant: PhDr. Jan Šmíd, Ph.D.

CHARLES UNIVERSITY IN PRAGUE

Faculty of education

Department of Art

**Image, photography as a concept
in elementary school education**

Diploma thesis

Author:	Zuzana Macháčková Gorkého 30, 602 00 Brno
Year:	5th year
Study programme:	Primary school teacher training
Form of study:	full-time study
Date:	june 2012
Supervisor:	Doc. PaedDr. Pavel Šamšula, CSc.
Consultant:	PhDr. Jan Šmíd, Ph.D.

Prohlášení

Prohlašuji, že tuto diplomovou práci jsem vypracovala samostatně, s použitím pouze uvedené literatury a zdrojů a na základě konzultací s vedoucím diplomové práce a konzultantem.

V Brně dne 14. 6. 2012

.....

Podpis diplomanta

Poděkování

Touto cestou bych chtěla poděkovat svému vedoucímu, Doc.PaedDr. Pavlu Šamšulovi, CSc., a svému konzultantovi PhDr. Janu Šmídovi, Ph.D. za cenné rady a připomínky k mojí diplomové práci.

Abstrakt

Anotace: Macháčková, Z.: Obraz, fotografie v koncepcích základní školy [Diplomová práce] Brno 2012 – Univerzita Karlova, Pedagogická fakulta, katedra výtvarné výchovy, 114 s.

Cíl práce: Na základě studia doporučené a další literatury pojednat stručně o proměnách fotografie (fotografie analogová a digitální, fotografické typy a žánry) a naznačit specifika fotografické tvorby v komparaci s klasickými výtvarnými médii. Uvážit i výrazové možnosti manipulované fotografie (úprava fotografií na PC, koláž, fotomontáž atd.) se zřetelem k možným využitím fotografie na 1. st. ZŠ. Zamyslet se i nad možnostmi organických mezipředmětových vztahů mezi výtvarnou výchovou a dalšími předměty.

Na základě prostudování Rámcového vzdělávacího programu pro 1. stupeň základní školy a poznatků ze svého studia navrhnout didaktický projekt pro výtvarnou výchovu na prvním stupni základní školy, který by využíval současných možností digitální fotografie jako specifického a dostupného výtvarného média, a tento projekt ověřit v praxi. Soustředit se při tom na etudy a experimenty, které by žákům umožnily využít fotografie jako dostupného nástroje k poznávání výtvarné tvorby a vlastní výtvarné činnosti.

Výsledky: Realizace navrženého autorského projektu využívajícího digitální fotografii jako prostředek k výtvarným činnostem potvrdila, že ho lze zařadit do výuky na prvním stupni základní školy.

Klíčová slova: Základní škola; první stupeň; výtvarná výchova; obraz; digitální fotografie; světlo a stín; didaktický projekt.

Abstract

Annotation: Macháčková, Z.: Image, photography as a concept in elementary school education [Diploma thesis] Brno 2012 - Charles University in Prague, Faculty of education, Department of Art, 114 p.

Objectives: Based on both recommended and other literature, discuss the evolution of photography (analogue and digital photography, photographic types and genres) and hint at the specifics of photographic production in comparison with classical art media. Discuss the expressive possibilities of manipulated photography (PC photography editing, collage, photomontage, etc.), with attention to applicability of photography in elementary school education. Consider organic inter-disciplinary relations between the art class and other classes.

Design a didactic project for an art class, based on the Framework Education Programme for Basic Education. The project should employ digital photography as a specific and accessible art medium and should be practically validated. It should focus on experiments and etudes, in which students would use photography as an accessible tool to experience and create art.

Results: The proposed project, based on digital photography as a device for art activities, has shown that photography can be practically and successfully applied in elementary school classwork.

Keywords: Elementary school; basic education; art class; picture; digital photography; light and shadow; didactic project.

Obsah

1 ÚVOD	9
1.1 Cíle práce.....	9
1.2 Struktura práce.....	10
2 OBRAZ, FOTOGRAFIE	12
2.1 Obraz	12
2.2 Fotografie v porovnání s klasickými výtvarnými médii.....	14
2.2.1 Rozlišení jednotlivých výtvarných médií.....	14
2.2.2 Skladba a stavba obrazu.....	15
3 PROMĚNY FOTOGRAFIE A FOTOGRAFICKÉHO OBRAZU.....	17
3.1 Objev a vývoj fotografie.....	17
3.2 Porovnání analogové a digitální fotografie.....	19
3.2.1 Vznik snímku.....	19
3.2.2 Možnosti a výhody digitální fotografie.....	20
3.2.3 Výrazové možnosti manipulované fotografie.....	21
3.3 Fotografické typy a žánry.....	22
4 SVĚTLO A STÍN VE FOTOGRAFII.....	25
4.1 Světlo obecně.....	25
4.2 Práce se světlem ve fotografii.....	25
5 FOTOGRAFIE VE VÝUCE NA 1. STUPNI ZŠ.....	29
5.1 Rámcový vzdělávací program pro základní vzdělávání.....	29
5.1.1 Vzdělávací oblast Umění a kultura.....	30
5.1.2 Výtvarná výchova na 1. stupni ZŠ.....	31
5.1.3 Možnosti rozvíjení učiva při využití fotografie	34
5.2 Vzdělávací program Začít spolu.....	35
5.3 Metody a formy výuky ve výtvarné výchově.....	36
5.3.1 Projektová metoda.....	36
5.3.2 Explorační výtvarné činnosti.....	37
5.4 Motivace	39
6 VÝTVARNÁ ČÁST.....	41

7 DIDAKTICKÝ PROJEKT - PŘÍPAD ZTRACENÉHO KUFRU (DETEKTIVNÍ VYŠETŘOVÁNÍ).....	46
7.1 Úvod do projektu.....	46
7.2 Struktura projektu.....	47
7.3 Časový plán projektu.....	50
7.3.1 Den první	50
7.3.2 Den druhý.....	66
7.3.3 Den třetí	70
7.3.4 Den čtvrtý.....	72
7.3.5 Den pátý.....	74
7.4 Realizace projektu	77
7.4.1 První den.....	78
7.4.2 Druhý den.....	85
7.4.3 Třetí den.....	89
7.4.4 Čtvrtý den.....	91
7.4.5 Pátý den.....	92
7.4.6 Celkové vyhodnocení projektu.....	94
8 ZÁVĚR	97
9 LITERATURA A INFORMAČNÍ ZDROJE.....	99
10 SEZNAM TABULEK.....	102
11 SEZNAM OBRÁZKŮ.....	102
12 PŘÍLOHY.....	104

1 ÚVOD

Tato diplomová práce se zabývá fotografií a možnostmi její aplikace do koncepcí základního vzdělávání, konkrétně do hodin výtvarné výchovy na 1. stupni.

Fotografie a digitální obraz se staly součástí běžného života. Dennodenně jsou žáci konfrontováni s moderními technologiemi, které jsou pro ně velmi atraktivní, se zájmem se učí ovládat počítače, ale i mobilní telefony umožňující pořizování vlastních snímků. Počítače, které jsou pro práci s digitální fotografií velmi užitečné, se už na školách běžně vyskytují a žáci se s nimi učí pracovat. Proto by ani digitální fotografie neměla stát stranou a učitelé by měli využít možností, které nabízí, i při práci s dětmi. S její pomocí se dá u žáků vzbudit zájem o výtvarné aktivity, naučit je s citem vnímat svoje okolí a objevovat krásu i v obyčejných věcech.

Digitální fotoaparáty se snadno ovládají a přinášejí žákům i učitelé okamžitou reflexi, což umožňuje celou řadu experimentů. Atraktivnost samotné fotografie může být navíc skvělou motivací, zejména pro žáky, kterým se tvořit s klasickými výtvarnými médii příliš nedaří.

1.1 Cíle práce

Tato práce si stanovuje následující cíle:

- Na základě studia doporučené a další literatury pojednat stručně o proměnách fotografie, porovnat mezi sebou analogovou a digitální fotografii, popsat fotografické typy a žánry a naznačit specifika fotografické tvorby ve srovnání s klasickými výtvarnými médii.
- Zamyslet se i nad výrazovými možnostmi manipulované fotografie, jako je úprava fotografií pomocí počítačových programů, koláž, fotomontáž apod., s přihlédnutím k možným využitím fotografie na prvním stupni základní školy a zvážit i možnosti mezipředmětových vztahů mezi výtvarnou výchovou a dalšími předměty.

- Na základě prostudování Rámcového vzdělávacího programu pro první stupeň základní školy a poznatků ze svého studia navrhnout didaktický projekt pro výtvarnou výchovu na prvním stupni, který by využíval současných možností digitální fotografie jako specifického a snadno dostupného výtvarného média.
- Tento projekt alespoň částečně vyzkoušet v praxi a zhodnotit. Soustředit se přitom na etudy a experimenty, které by žákům umožnily využít fotografie jako dostupného nástroje k poznávání výtvarné tvorby a vlastní výtvarné činnosti.
- Pro přípravu projektu, motivaci i jako doklad vlastní fotografické činnosti vytvořit řady fotografií na zvolená a s vedoucím práce dohodnutá témata.

1.2 Struktura práce

V úvodní kapitole 1 byla popsána motivace a problematika, jíž se práce zabývá, vypsání stanovené cíle a struktura práce.

Kapitola 2 charakterizuje obraz a popisuje jeho funkce. Speciální pozornost je věnována fotografickému obrazu a porovnává jej s klasickými výtvarnými médii.

Kapitola 3 popisuje stručný přehled vývoje fotografie až po současnost, porovnává digitální a analogovou technologii, zaměřuje se především na výhody a možnosti digitální fotografie a popisuje jednotlivé fotografické žánry.

Kapitola 4 je zaměřena na světlo a práci s ním ve fotografii. Vzhledem k tomu, že se výtvarné úkoly v didaktickém projektu zaměřují na práci se světlem, je do práce zařazena navíc kapitola věnující se světlu a jeho úloze ve fotografii.

Kapitola 5 se zabývá Rámcovým vzdělávacím programem a začleněním výtvarné výchovy do jeho koncepce, dále seznamuje se školním vzdělávacím programem Začít spolu, zmiňuje metody a formy výuky použité při realizaci didaktického projektu, věnuje se i motivaci žáků a konkrétním možnostem využití fotografie ve výuce, včetně propojení výtvarné výchovy s dalšími předměty.

Kapitola 6 je věnována autorské fotografické tvorbě.

Kapitola 7 začíná stručným úvodem do didaktického projektu Případ ztraceného kufří (detektivní vyšetřování), dále uvádí strukturu a časový plán projektu a popis realizace včetně zhodnocení projektu.

Kapitola 8 rekapituluje nejdůležitější body práce a zhodnocuje splnění stanovených cílů.

Kapitola 9 uvádí seznam použité literatury a informačních zdrojů.

Kapitola 10 obsahuje seznam zobrazených tabulek.

Kapitola 11 uvádí seznam vyobrazení v textu.

Kapitola 12 obsahuje obrazové přílohy k diplomové práci.

2 OBRAZ, FOTOGRAFIE

Pojem obraz se dá vyložit mnoha způsoby. Označuje jednak jakákoli plošná výtvarná vyjádření skutečnosti nebo představ, ale dá se použít i v přeneseném významu, jako myšlenkový konstrukt nebo metafora. Tato kapitola se zaměří pouze na jeho viditelnou, tedy vizuální podobu, zvláště pak na fotografii, a specifikuje rozdíly mezi fotografickým typem obrazu a obrazy vytvořenými klasickými výtvarnými médii - kresbou, malbou a grafikou.

2.1 Obraz

Obraz je objekt tvořený množinou bodů, v nichž se skutečně nebo zdánlivě protínají paprsky vycházející z jednotlivých bodů zobrazovaného předmětu. [4]

Definice ze slovníku [24] vysvětluje obraz jako:

- plošné výtvarné znázornění skutečnosti, představy
- odraz skutečnosti v zrcadle, ve vodě ap., přen. podoba
- zrakové dojmy, události a představy o nich
- představa (na základě úvahy), názor
- část dramatického, básnického a podobného díla
- zevšeobecněný odraz skutečnosti, představy v uměleckém díle

Všechny obrazy vznikají proto, aby byly viděny. Naopak potřeba pozorovat je dána pudově. Aumont [1] charakterizuje obraz jako souhrn vizuálních forem tvořených výtvarnými prvky prostoru:

- **plocha** obrazu a její uspořádání, jemuž se tradičně říká kompozice, tedy více či méně pravidelné geometrické vztahy mezi různými částmi této plochy
- škála **odstínů**, závisující na větším či menším osvětlení jednotlivých zón obrazu a na celkovém kontrastu, který z toho plyne
- škála **barev** a jejich kontrastních vztahů
- jednoduché **grafické** prvky, zvláště důležité v abstraktních obrazech

- **matérie** obrazu, která se nabízí vnímání, například v malířství v podobě tahu štětce nebo ve fotografii v podobě zrnitosti obrazu atd.

Tyto prvky tedy utvářejí obraz a právě s nimi se pozorovatel setkává nejdříve.

Je známé, že pozorovatel nepozoruje obraz v celku, ale postupně. Nejprve se jeho pohled zaměřuje na takové části, které nesou nejvíce informací o obraze, aby jej při opětovném spatření dokázal rozpoznat.

Arnheim [1] rozděluje hodnoty obrazů podle jejich vztahu ke skutečnosti na:

- 1) hodnoty **zobrazovací** - obrazy, které znázorňují konkrétní věci
- 2) hodnoty **symbolické** - obrazy znázorňující abstraktní věci
- 3) hodnoty **znakové** - obrazy znázorňující obsah, jehož vlastnosti vizuálně neodráží (například některé dopravní značky).

Vzhledem k funkci obrazu rozlišuje jeho různé formy. Významné jsou zejména tyto:

- **Symbolická** forma obrazu, která se uplatňuje zejména v náboženských obrazech.
- **Poznávací** forma, kdy obraz poskytuje vizuální informace umožňující jeho lepší poznání, příkladem je například dokumentární obraz, portrét nebo obraz krajiny.
- **Estetická** forma, která se vyskytuje u obrazů, jejichž cílem je zalíbit se divákovi, vyvolat v něm specifické pocity. Tato funkce je spjata s uměleckými obrazy.

Většina obrazů existuje jako izolovaný předmět ohraničený vlastním rámem, okrajem. Ten často bývá navíc zesílen pevným rámem okolo obrazu. Rám má jednak vizuální funkci - odděluje obraz od vnějšího světa, zejména v perspektivě, čímž usnadňuje jeho izolované vnímání. Navíc dává obrazu tvar a určitý formát. Většina obrazů bývá obdélníkového formátu, malíři i diváci dávají přednost poměru 1,6

(v takzvaném zlatém řezu). Na němž je závislé výtvarné uspořádání - kompozice obrazu. Dále pak oznamuje divákovi, že se dívá na výtvarné dílo a měl by tak být i posuzován. Zároveň je brán jako „okno do imaginárního světa“. Některé obrazy ale pokračují i na rámu obrazu, snaží se tak propojit imaginární svět uvnitř obrazu s realitou.

2.2 Fotografie v porovnání s klasickými výtvarnými médii

2.2.1 Rozlišení jednotlivých výtvarných médií

Mezi klasická výtvarná média patří kresba, malba a grafika.

Kresba je výtvarná technika zobrazující skutečnost a představy pomocí čar nebo bodů. Základním typem kresby je kresba liniová (např. tužkou, perem, křídou, rudkou nebo uhlem) vyznačující obrysy předmětu, v níž se stínu (objemu) dosahuje šrafováním. Malířštější kresby se provádějí roztíráním uhlu (křídly, rudky) nebo lavírováním kresby tuší, sépií nebo bistem. Z hlediska pracovního postupu se rozlišuje skica neboli náčrt (první zachycení obrazu), studie (detailní kresba částí kompozice) a karton (kresba v definitivním formátu obrazu). Od renesance vznikají kresby jako svébytná umělecká díla, rovnocenná malbě. [9]

Malba je technika nanášení barev v souvislé vrstvě na podklad, zpravidla pomocí štětce (např. olejomalba, tempera, akryl, akvarel apod.). Od kresby se liší použitým nástrojem a plošností, kterou je barva nanášena. [22]

Grafika je umělecký projev umožňující tiskové rozšíření originálu na uvážený počet stejných tisků, přičemž každý z exemplářů je považován za originál, nikoliv za kopii. Grafické techniky se dělí do čtyř hlavních skupin:

- **tisk z výšky** - (dřevořez, linořez, dřevoryt, linoryt, sádroryt, papírořez, tisk z koláže, frotáž)
- **tisk z hloubky** - (suchá jehla, rytiny, papírořyt, lept, mezzotina, akvatinta)
- **tisk z plochy** (litografie, monotyp, protisk na skle, průsvit na skle)
- sítotisk, serigrafie.

Všechny uvedené techniky jsou černobílé i barevné, některé se mohou navzájem úspěšně kombinovat. [9]

Fotografie může být definována jako obraz tvořený optickým zobrazením na světlocitlivém materiálu [8] nebo jako zobrazování objektivní skutečnosti využitím fotochemických účinků světla na citlivou vrstvu umístěnou za soustavou čoček ve fotonstroji. Zároveň je to i nauka o metodách a prostředcích této činnosti [12].

Fotografie je zachycená světelná stopa, záznam určité světelné situace. Umožňuje tak zachycení okamžiku, v případě dlouhé expozice¹ u pohyblivých objektů tak, jak bychom ho pouhým okem nezaznamenali [1].

Fotografickým přístrojem - fotoaparátem - potom rozumíme zařízení, které vytvoří optický obraz předmětů na citlivé vrstvě. [20]

2.2.2 Skladba a stavba obrazu

Šmok rozlišuje dva postupy při tvorbě obrazu: **skladbu** a **stavbu** [20].

Za **skladbu** považuje obsahovou stránku tvorby, tedy autorovo rozhodnutí, kam umístí jednotlivé obsahové prvky. **Stavbou** označuje to, jak je snímek materiálně zhotoven. Za plnohodnotnou a cílevědomou činnost ji však považuje jen u obrazů vytvořených s nějakým autorským záměrem, například u mechanické reprodukce se skladebný postup nevyskytuje.

V malířské a fotografické tvorbě se nachází mnoho rozdílů. Malíř svůj obraz staví a zároveň i skládá. Aby mohl namalovat obraz, musí umět zacházet se štětcem a zároveň vědět, jak a kde na plátně rozmístit jednotlivé prvky, aby výsledný obraz odpovídal jeho záměru. U fotografie bývá často stavba i skladba zcela minimální. Fotoaparát umožňuje automatický režim, při němž lze pouhým stisknutím spouště nahradit pohled na realitu před objektivem snímkem.

Malíř pracuje přímo s barevnými skvrnami, které nanáší na podklad, míchá je a vrství, a to tak dlouho, dokud není s obrazem spokojen, a i poté jej může přemalovat. Fotograf postupuje jinak. Musí si zvolit určitý bod před objektivem, jenž je součástí

---

¹ Expozice - součin intenzity ozáření, jemuž je vystavena citlivá fotografická vrstva [9].

nějakého celku, který musí být osvětlen, nebo vysílat či rozptylovat světlo. Manipuluje při tom s předměty, světlem, přístrojem nebo materiálem. Nevyhovuje-li výsledný snímek autorově představě, je třeba celý proces zopakovat. I u fotografie existuje možnost následné úpravy snímku, klasickou retuší nebo v grafickém programu. Otázkou zůstává, do jaké míry se dá upravený snímek ještě považovat za fotografii.

Dalším rozdílem je, že malíř k vytvoření obrazu nepotřebuje skutečnou „předlohu“, ale fotograf musí vycházet ze skutečnosti, z toho, co má reálně před sebou.

Skladba je manipulace s obsahovými prvky podle obsahového záměru autora, přičemž autor používá různé skladebné postupy (např. rozhodnutí umístit světlou figuru na tmavé pozadí). Obecně platné principy jsou např. princip kontrastu, princip rytmu, princip role. Nedají se ovšem stanovit obecně platná pravidla, co má fotograf udělat, aby mu vznikl dobrý snímek.

Z obsahového hlediska se fotografie skládá z linií a tónů, čímž se podobá malbě. Rozdíl je v tom, že malíř vezme štětec a udělá čáru, kdežto fotograf musí na snímku vytvořit rozhraní dvou tónů, které vytvoří dojem linie. U figurativní fotografie jsou linie a tóny sdruženy do figur. Nefigurativní fotografie pracuje pouze s liniemi a tóny.

Malíř umísťuje jednotlivé výrazové prvky (linie a barevné skvrny-plochy) většinou na čistou plochu. Takový obraz vzniká přidáváním prvků. Na ploše obrazu se objeví jen to, co tam autor přimaluje. Kdežto fotograf musí hledat takový záběr, aby na výsledném snímku nic nerušilo. Posouváním hledáčku fotoaparátu vlastně rámuje určitý výřez pohledu a vytváří obraz. Fotografie vlastně vzniká „odebíráním“ jednotlivých figur, hledáním a nacházením.

Fotografie má lepší schopnost věrného zobrazení skutečnosti, na rozdíl od obrazů vzniklých klasickou výtvarnou technikou, má divák tendenci věřit v pravdivost zobrazené „skutečnosti“ [1]. Míra expresivnosti je ale oproti kresbě nebo malbě mnohem menší. Její vznik je vázán na rekvizity v zorném poli. Chce-li člověk vytvářet konstrukce nezávislé na realitě, je vhodnější zvolit kresbu nebo malbu.

3 PROMĚNY FOTOGRAFIE A FOTOGRAFICKÉHO OBRAZU

Tato kapitola se zabývá proměnami fotografie a fotografického obrazu. Popisuje vznik fotografie, co mu předcházelo a nejvýznamnější změny v jejím vývoji. Dále porovnává klasickou analogovou fotografii s fotografií digitální - popisuje proces vzniku digitálního snímku a možnosti a výhody digitální fotografie. Poslední část charakterizuje klasické fotografické žánry.

3.1 Objev a vývoj fotografie

K vynalezení fotografie bylo potřeba spojit poznatky z oblasti výtvarného umění, optiky a chemie, aby se za pomoci vytvořeného fotografického přístroje využilo vlastností látek reagujících na světlo. Navázalo se tak na znalost principů grafických reprodukčních technik (např. dřevoryt, litografie,...), malířské perspektivy a různých forem vytváření obrazových iluzí.

Fotografický přístroj vznikl na principu camery obscury², popsaného již kolem r. 1020 Alhazenem ibn Hassanem. Cílevědomé využití camery obscury se však objevilo až v období vrcholné renesance, při hledání a formulování zákonů malířské perspektivy. Camera obscura v té době prodělala různé úpravy, z místnosti se stala přenosná skříňka, vstupní otvor byl zvětšen a vyplněn jednoduchou spojnou čočkou, což zvýšilo světlost obrazu. Ke zlepšení její kresby byla později zavedena clonka. Od konce 16. století začala být camera obscura využívána jako důležitá pomůcka malířů, vytvořené obrazy skutečnosti však stále ještě nedokázala trvale zachytit a musely být obkreslovány.

V 18. století se zvýšil zájem o objasňování přírodních jevů a badatelé začali zkoumat látky citlivé na světlo. Tehdy Johann Heinrich Schulz demonstroval svůj objev - lahev naplněnou směsí látek citlivých na světlo s přiloženou šablonou písmene

---

2 Camera obscura - [kamera obskúra], (lat.) - temná komůrka (kabina) s jediným malým otvorem, kterým procházejí světelné paprsky a na protější straně vytvářejí obrácený obraz předmětů před otvorem; pomocný aparát doporučovaný kdysi jako pomůcka při kreslení. Vloží-li se do skuliny v přední stěně skleněná čočka a dá-li se místo zadní stěny temné komory matná skleněná deska, objeví se na ní obraz, který lze přímo na skleněné desce nakreslit. [9]

umístil na dobře osvětlené místo, po určité době šablonu odstranil a v roztoku se objevilo dané písmeno na místech, kam pronikaly sluneční paprsky. Lahev byla naplněna směsí vápna nasyceného roztokem dusičnanu stříbrného. Po tomto objevu následovaly různé experimenty se solemi stříbra, při nichž vznikaly siluety předmětů. Nikomu se však nedařilo vzniklé obrazy ustálit.

To se povedlo až v r. 1822 francouzskému vynálezci Josephu Nicéphore Niepcemu, objeviteli nejstarší fotografické techniky - heliografie, která využívala přírodního asfaltu tvrdnoucího účinkem světla. Tímto asfaltem byla potřena skleněná deska, která byla po pořízení snímku namočena do nádoby s látkou, která jej dokázala rozpustit jen v místech, kde nebyl ztvrdnut osvětlením. Po opláchnutí vodou tak vznikl ustálený negativní obraz skutečnosti, jehož prosvícením se poté dala zobrazit pozitivní fotografie. K využití této techniky však bylo zapotřebí velmi dlouhé expozice (nejstarší dochovaný snímek vznikl 8 hodin) a proto nebyla v širší praxi využívána. Za vynálezce fotografie byl však považovaný až Niepcův kolega Daguerre, autor první pozitivní fotografické techniky (r. 1839) - daguerrotypie, která už byla v praxi využívána, ačkoli se stala slepou větví ve vývoji fotografie.

V r. 1840 vynalezl William Henry Fox Talbot fotografickou metodu, která fungovala na principu negativ-pozitiv a umožňovala další kopírování snímků. K jejímu objevení mu posloužila camera obscura, do níž vložil voskovaný papír potřený látkami citlivými na světlo, který dále vyvolával a ustaloval. Podařilo se mu najít správný poměr látek, díky němuž potřebná doba expozice klesla na pouhých několik minut, což umožňovalo i fotografování lidí. Z této metody - talbotypie se potom vyvíjely další fotografické techniky, používající různé podklady pro světločivnou vrstvu (skleněné desky, celuloidové desky plochý film) a až 1884 George Eastman vynalezl první svitkový film, který značně usnadnil práci fotografů, z nějž později vznikla filmová kamera.

Ačkoli pokusy o barevné fotografie vznikaly již v 60. letech 19. století, první barevné filmy se dostaly na trh až v r. 1935.

První digitální fotoaparát vyvinula firma Sony v roce 1981. K masivnímu rozšíření digitálních fotoaparátů došlo až ve druhé polovině 90. let, kdy začaly klesat

ceny počítačů, bez nichž ztrácí digitální fotografie značnou část výhod, a staly se tak dostupné široké veřejnosti. Od té doby jde jejich vývoj obrovskou rychlostí dopředu, stejně tak, jako vývoj informační technologie a použití analogových fotografií ustoupilo do pozadí. [23][29][10][15]

3.2 Porovnání analogové a digitální fotografie

Analogová a digitální fotografie se liší především vznikem snímků a možnostmi, které jednotlivé technologie poskytují. Rozdíly budou blíže popsány v následujících částech kapitoly.

3.2.1 Vznik snímku

Jak už bylo řečeno v předchozí kapitole, fotografie je ve své podstatě kresba světlem, což platí i pro tu digitální. Stejně jako u fotografie analogové prochází světlo odražené od objektů nejprve objektivem a potom dopadá na záznamové médium. U klasické fotografie je tímto záznamovým médiem fotografický film, pokrytý vrstvou zrněk halogenidu stříbrného, který je citlivý na světlo. U digitální fotografie žádný film není. Funkci záznamového média tu nahrazuje elektronický světločivný snímač, neboli čip. Ten má místo zrněk halogenidu mikroskopické buňky, které v závislosti na intenzitě světla produkují elektrický náboj. V tomto momentu jsou data (úroveň signálu jednotlivých buněk snímače) stále ještě analogová. U klasické fotografie by proces vzniku obrazu tímto momentem končil. Jelikož film je zároveň médiem záznamovým, obraz se zaznamená přímo na políčko filmu, který se pro pořízení dalšího snímku musí přetočit. U digitální fotografie je filmové políčko nahrazeno čipem a z něj získaná data jsou dále zpracována A/D převodníkem, který z nich vytvoří digitální záznam v podobě jedniček a nul a uloží je na jiné - paměťové médium, jímž je paměťová karta. Tento proces je zcela automatický.

Výsledkem klasické fotografie je obrazový záznam v analogové podobě - tedy na filmu, zatímco digitální fotografie je datovým obrazovým souborem.

U analogové fotografie by ve většině případů ještě následovala další práce se vzniklým negativem v temné komoře (vyjmutí filmu z přístroje, jeho vyvolání a ustálení) a potom zdlouhavé proplachování a sušení, po němž teprve mohou být z negativu nazvětšované a vyvolané pozitivní fotografie. V dnešní době však existuje i jednodušší cesta - digitálně-analogová, neboli hybridní, kdy se film vloží do skeneru³, který nafocené snímky převede do digitální podoby a uloží na disk v počítači, kde mohou být dále upravovány.[18][7][4]

3.2.2 Možnosti a výhody digitální fotografie

Digitální fotografie má v porovnání s analogovou mnoho výhod, k využití většiny z nich je však potřeba vlastnit zároveň i počítač.

Jak už bylo vysvětleno v části 3.3.1, k pořizování digitálních fotografií není potřeba fotografický film, chemikálie k vyvolávání snímků ani temná komora. Paměťové karty, které slouží k uložení fotografií, mívají v porovnání s filmy mnohonásobně vyšší kapacitu snímků, která ale závisí i na jejich technické kvalitě⁴.

Digitální fotoaparáty navíc bývají vybaveny displejem, který umožňuje okamžitou reflexi. Ihned po vyfocení si autor může vzniklý snímek prohlédnout, případně si přiblížit detail pro kontrolu ostrosti. Není-li se snímkem spokojen, může ho na místě z karty odstranit. Usnadňuje tak různé experimenty s nastavením fotoaparátu (např. délka expozice, citlivost na světlo,...), tyto informace si každý snímek uchovává, včetně data pořízení snímku a dají se zobrazit i později v počítači. Některé digitální fotoaparáty (tzv. kompaktní⁵) často umožňují i zvukový videozáznam.

Fotograf není omezován konkrétním typem a parametry momentálně vloženého filmu (barevný / černobílý, citlivost na světlo, počet snímků), ale může si vše nastavit

---

3 **Scanner, skener** (angl. scanner, výslovnost [skɛnr], někdy též nesprávně [skɛnɛr]; doslovný překlad *snímač*) je hardwarové vstupní zařízení umožňující převedení fyzické dvojrozměrné nebo trojrozměrné předlohy do digitální podoby pro další využití, většinou pomocí počítače. [33]

4 Rozlišení jednotlivých snímků se dá nastavit během fotografování přímo ve fotoaparátu. Čím větší je rozlišení snímků, tím méně se jich na kartu vejde. Prodávají se paměťové karty s různou kapacitou.

5 Kompaktní fotoaparát - fotoaparát malých rozměrů, který nemá oddělitelný objektiv, zato nabízí plno automatických funkcí.

pro jednotlivé snímky přímo ve fotoaparátu, což umožňuje pracovat v různých a proměnlivých světelných podmínkách.

Pokud má uživatel k dispozici počítač, může si do něj snímky po dofození překopírovat a rovnou je dále třídit či upravovat. Pro jejich úpravu existuje celá řada grafických programů, umožňujících úpravy různého charakteru (např. ořezávání, doostřování / rozostřování, úpravy barev, kontrastu, jasu, perspektivy atd.). Skladování digitálních fotografií je přehlednější, a co se týče místa, i úspornější a ekologičtější.

Pořízení digitálního snímku vyjde levněji než analogová fotografie, což opět dovoluje více experimentování, a digitální fotografie se navíc dají velmi snadno kopírovat nebo sdílet, například přes internet. Pokud digitální podoba nestačí, dají se snímky vytisknout na celou řadu materiálů (běžný papír do tiskárny, lesklý i matný fotopapír, plátno, atp.) a to jak černobíle, tak v barvě. Vytisknuté fotografie se dají dále použít například ke koláži⁶.

Většina digitálních fotoaparátů funguje na dobíjecí akumulátory. Pokud se vybité, nemusí se dokupovat nové baterie.

Na rozdíl od analogových však nejsou schopny ihned po zapnutí pořizování snímku a je třeba počkat, než se uvedou do provozu. Časová prodleva mezi stiskem spouště a exponováním snímku je, především u kompaktních přístrojů, výrazně delší než u analogů.

3.2.3 Výrazové možnosti manipulované fotografie

Jak už bylo řečeno v části 3.3.2, k úpravě fotografií v počítači existuje mnoho různých grafických editorů. Některé z nich jsou volně dostupné na internetu a snadno ovladatelné, dokonce i žáky 1. stupně základních škol.

Možnosti manipulace s fotografiemi jsou velmi široké: otáčení a vyrovnávání snímku včetně možnosti zrcadlového převrácení, výřezy libovolných tvarů, množení vybraných částí obrazu a jejich následná deformace (změna velikosti, perspektivy, poměru stran a pod.), vrstvení snímku nebo jejich částí přes sebe (s nastavitelnou

⁶ Koláž - obraz vzniklý lepením útržků či výstřižků různých druhů papíru, reprodukcí, ale i jiných prvků (např. střeptů)[9].

transparentností jednotlivých vrstev), změna barev (včetně desaturace), tónů, kontrastu i jasů, vkládání textu přímo do obrazu, použití nástrojů jako štětec, sprej, tužka, guma, razítko nebo předvolených efektů či filtrů a mnoho dalších. S použitím zmíněných nástrojů se dá obraz změnit k nepoznání.

Kromě retušování a oprav rušivých prvků se tyto funkce dají využít i tvořivě. Při tvorbě parafrází na různá umělecká díla, například formou fotomontáže⁷, k tvorbě plakátů, fotokomiksů apod. Pouhým seřazením snímků za sebe se dá vytvořit němý animovaný film (text může být vložen mezi snímky nebo přímo do nich), nebo lze ke vzniknuté animaci dodatečně připojit zvukovou nahrávku v jiném typu programu.

Vzhledem ke všem zmíněným výhodám je digitální fotoaparát pro využití v hodinách výtvarné výchovy vhodnější než analogový.

Nápady na konkrétní využití s žáky ve výuce:

- přetváření vlastního autoportrétu zrcadlovým převrácením vertikálně rozpuštěné tváře, kdy vzniknou portréty dalších dvou odlišných lidí.
- deformací (Jak by vypadala za 30 let? Kdybych přibral 15 kg,...)
- míchání několika tváří (výměna účesů, očí, apod.)
- skládáním tváře z fotografií jiných objektů (mozaika)

3.3 Fotografické typy a žánry

V této části bude stručně pojednané o fotografických žánrech⁸ s přihlédnutím k jejich zastoupení v didaktické části. Mezi klasické fotografické žánry patří portrét, krajina, zátiší, dokument a reportáž.

Portrét je popisné zobrazení konkrétního jedince, zejména jeho tváře s výrazem, snažící se zachytit nejen podobu, ale i osobnost, náladu a charakteristické rysy. Jde tedy o komponované zobrazení ve statické pozici.

⁷ Fotomontáž je spojení několika fotografií či jejich částí do nového výtvarného celku, často v kombinaci s jinými výtvarnými výrazovými prostředky (písmo, kresba ap.)[9]

⁸ Fotografické žánry (fran. *genre – druh*) jsou fotografické kategorie dané námětem, které nejsou pevně vymezeny a vzájemně se prolínají.

Portrétování má dlouhou tradici, která sahá až do starověku. Klasický malířský portrét se stal s rozvojem fotografie výjimečný a byl nahrazen portrétem fotografickým. [9][32]

Portrétní fotografii se věnuje např. Ivan Pinkava.

Krajinářská fotografie vychází z krajinomalby. Její součástí jsou fotografie přírody, zvířat, rostlin a přírodní makrofotografie.

Krajinářská fotografie klade větší důraz na estetickou hodnotu snímku, než dokumentární nebo reportážní fotografie. Jejími průkopníky byli cestovatelští dobrodruzi, biologové, etnografové a objevovatelé již od samého počátku fotografie. Byla pojmána jako edukativní, poznávací i vědecká. Dnes kromě toho přesahuje do ochrany životního prostředí. [30]

Krajinářské fotografii se věnuje například Karel Kuklík.

Zátiší je umělecké dílo, které vkusně zobrazuje předměty, obvykle běžné, které mohou být přírodního původu (ovoce, zelenina, rostliny nebo přírodniny) nebo vyrobené člověkem (sklenice, dýmky, atd.) v umělém prostředí. Při fotografování je možné zachovat atmosféru využitím přirozeného světla, nebo scénu uměle osvětlit.

Fotografování zátiší umožňuje fotografovi aranžovat a zasahovat do kompozice předmětů a ovlivňovat nasvícení scény. V současné době je zátiší ve fotografii využíváno například pro reklamní snímky.

Zátiší fotografoval např. Josef Sudek.

Reportážní fotografie je součástí žurnalistiky a slouží jako doplnění zprávy nebo článku o nějaké události. Její vývoj lze vysledovat již od samého počátku vynálezu fotografie. Rozvíjela se zejména v dobách politických konfliktů a během válek.

Má především informativní charakter, ale může splňovat i emotivní a estetickou funkci. Od výtvarné fotografie se liší v zobrazení reality, má především informovat diváka, případně vhodně doplňovat text novinového článku. Kromě toho by měla

dodržovat novinářskou etiku - přesnost, pravdivost a objektivitu. Zároveň by měla splňovat estetické požadavky na světlo, ořez a věcné vztahy prvků a perspektivu. [31]

Reportážní fotografii se věnuje např. Antonín Kratochvíl.

Dokumentární fotografie je snahou o zobrazení reality, jednak jako časový dokument, nebo jako upozornění na danou skutečnost. Rozlišuje se subjektivní a objektivní zájem stojící za dokumentem – například jeho ideologické nebo sociální pozadí. Hlavními charakteristikami je důraz na realismus, snaha bez příkras zachytit věci takové, jaké jsou.

Dokumentárním fotografem je např. Jindřich Štreit.

4 SVĚTLO A STÍN VE FOTOGRAFII

Tato kapitola se zabývá světlem, které je pro vznik fotografie zcela zásadní. Charakterizuje světlo a stín a jejich vztah k fotografii. Zaměřuje se na možnosti práce se světelným kontrastem a siluetou, deformace vrženého stínu a modelace objemu předmětů, které jsou využity v didaktickém projektu (viz kapitola 7).

4.1 Světlo obecně

Světlo je jeden ze základních výrazových prostředků výtvarného umění, nezbytný pro vnímání architektury, sochařství i malířství. Světlo a stín vytváří dojem plastičnosti trojrozměrných tvarů. [9]

Lze jej charakterizovat čtyřmi parametry: intenzitou, směrem, barvou a mírou rozptýlení. Na intenzitě a teplotě světla je přímo závislá kvalita barev a jejich vnímání. Výrazný rozdíl v intenzitě osvětlení zobrazované oblasti se nazývá světelný kontrast.

Kvalita slunečního světla se v průběhu dne, ale i roku, mění. Mění se intenzita, barva i směr dopadu paprsků. Stupeň rozptýlení závisí na pokrytí oblohy oblaky. Největší světelná intenzita bývá v poledne.

Boční světlo zvýrazňuje stíny a dává vyniknout tvarům ve srovnání s čelním světlem, které opticky zplošťuje. Protisvětlo, vzhledem ke vznikajícím velkým rozdílům intenzity osvětlení, vede u neprůsvitných objektů ke vzniku siluet. Ty jsou někdy záměrné, neboť krásně orámují hlavní motiv. Průsvitné nebo částečně průsvitné předměty vypadají v protisvětle velmi zajímavě. [27]

4.2 Práce se světlem ve fotografii

Prací se světlem rozumíme cílevědomý zásah do světelných poměrů, a to i pouhým vyčkáváním na příhodné sluneční osvětlení [20]. Různým osvětlením objektu můžeme zvýraznit nebo potlačit jeho vlastnosti, jako plasticitu nebo barvu [13].

Světlo je důležitým prostředkem k vytvoření obrazu, bez něj by vůbec nevznikl. To, zda se nám předměty jeví jako světlé nebo tmavé závisí na schopnosti jejich povrchu odrážet či pohlcovat světlo. Bílé předměty odrážejí 70 - 90 % dopadajícího světla, naproti tomu černé předměty odrážejí jen 1 - 5 % světla. Všechny ostatní tóny, šedé či barevné, leží uvnitř tohoto rozpětí. Na odráživé schopnosti povrchů závisí i intenzita světla potřebná k jejich nasvícení, aby na fotografii dobře vynikly. Příliš silné světlo způsobí, že se světlé tóny rozplynou v prázdné bílé (tzv. přeexpozice), naopak tmavé tóny při velmi slabém osvětlení zaniknou ve tmě. [20]

Světlo však v obrazu může mít i věcnou funkci. Může tvořit náladu obrazu nebo atmosféru. Například příkré černobílé kontrasty v detektivce.

Pokud má objekt na snímku stejný tón barvy jako pozadí, jeho obrysy zaniknou a splyne s pozadím v jednu plochu. Vhodným osvětlením však můžeme docílit potřebného kontrastu, který umožní objekt na pozadí rozlišit.

Z hlediska věcné funkce světla je důležité, zda jde o světlo směřované, nebo rozptýlené. Paprsky běžného světla vycházející např. ze slunce nebo žárovky, jsou směřované, tedy pravidelně uspořádané a navzájem se nekříží. Vytvářejí ostrou hranici světla a stínu, výrazně modelují předmět a vznikají tak kvality světlo a stín. Při řešení tonality snímku musí brát fotograf v úvahu i jeho osvětlené a zastíněné části. Například je-li pod mrakem, paprsky světla se pohybují neuspořádaně všemi směry, světlo je tedy rozptýlené a jeho rozhraní se stínem velmi pozvolné, stín je nevýrazný nebo zcela nepatrný. V takovém případě je tonalita snímku daná tonalitou předmětu. [20]

Při rozptýleném světle vnímáme vztah mezi barvami bez zkraslení stínem a vynikají jemné plastické rozdíly. [13]

Rozlišujeme dva typy stínu, stín vlastní a vržený. Vlastní stín modeluje předmět a vržený stín člení plochu. Modelování předmětu je převážně věcnou funkcí světla, zato členění plochy je záležitostí výtvarnou.

Tvar vrženého stínu vytváří obraz tvaru předmětu, může být však různým způsobem deformovaný. Čím je pozadí blíže k předmětu, tím je stín ostřejší a výraznější. Tohoto principu využívá stínohra, kdy divák sleduje pouze vržený stín

a předmět samotný nevidí. Pokud má předmět nějaké výstupky, při osvětlení ze šikma budou vrhat stín přímo na předmět. U členitých předmětů tak vlastní stín může splynout se stínem vrženým, což může být při focení nežádoucí.

Směr a délka vrženého stínu vyplývá ze směru světla, které je jedním z hlavních činitelů světelné skladby. Tím vyjadřují světelnou náladu obrazu. Dlouhé stíny jsou typické pro ráno a podvečer, kdy je slunce na obloze nízko, krátké stíny zase pro poledne, kdy je slunce vysoko. Pro sluneční světlo je charakteristický svit shora nebo ze strany, spodní osvětlení proto působí nepřírozně. [20]

Přímé osvětlení ruší svým jasnem, a to zejména tam, kde světlo dopadá na pozorovaný objekt kolmo zředu (ve fotografii např. použití fotografického blesku, nebo jiného zdroje světla vycházejícího ze směru objektivu) budou stíny vrženy za předmět a na snímku nebudou viditelné [13]. Fotografované objekty tak budou působit ploše a nepřírozně. Proto je pro fotografii vhodnější boční horní osvětlení, případně protisvětlo.

Při nastavení předmětu proti zdroji světla vznikne jeho silueta⁹, strana natočená k nám bude celá ve stínu a jeho barevné tóny zaniknou. Po okrajích vznikne světelná obrysová linie. Průsvitné a poloprůsvitné předměty naopak v protisvětle vyniknou, a to jak barvou, tak strukturou (např. list stromu). Kontrast jasu osvětlených a zastíněných částí bude na fotografii větší, než obvykle a bude působit dramatičtěji [20]. Dostane-li se zdroj jasného světla do hledáčku, světlo pronikající do objektivu způsobí nepříjemné odlesky, které snižují kontrast a narušují barvy. [2]

Přiměřený světelný kontrast vytváří pocit prostoru. Černobílé fotografie umožňují vyšší kontrast mezi černou a bílou než barevné, proto bývají často působivější. Příliš malý kontrast způsobí, že fotografie vypadá ploše a naopak velký kontrast často technika nezvládne a vzniknou siluety nebo světlé objekty bez struktury.

---

9 Silueta (fr.) - obrys, kontura; 1. drobná plošná podobizna z profilu, bez vnitřní kresby, obvykle na kontrastním pozadí; 2. úsporný stínový obraz postavy, omezený obrysem.[9] Nebo také obrys tělesa, které je ve stínu.[2] Silueta ve fotografii vzniká umístěním objektu v protisvětle nebo na velmi jasném pozadí.

Světlo ve fotografii může mít i výtvarnou funkci, která vyplývá z možnosti zavádět do snímku výtvarně aktivní linie a tóny víceméně nezávislé na předmětové náplni zorného pole. [20]

To, zda na nás obraz působí esteticky, je podle Trojana [21] dáno poměrem, rovnováhou a souzvukem světla a stínu. Estetickými prvky jsou přechody ze světla do stínu, to, jak převaha jednoho v obraze vytváří náladu, atmosféru děje, prostor, plasticitu a hru tvarů u prostorových objektů.

5 FOTOGRAFIE VE VÝUCE NA 1. STUPNI ZŠ

Tato kapitola pojednává o Rámcovém vzdělávacím programu pro základní vzdělávání (dále jen RVP VZ), podle něž je v současnosti realizována výuka na základních školách v České republice. Zaměřuje se na vzdělávací oblast Umění a kultura a obor Výtvarná výchova. V další části jsou uvedeny příklady možného využití fotografie v hodinách výtvarné výchovy s možným přesahem do jiných vzdělávacích oborů. V následující části je potom popsán školní vzdělávací program Začít spolu, podle něž probíhala realizace didaktického projektu této diplomové práce. Další část se věnuje metodám a formám výuky a v závěru kapitoly rozebírá motivaci žáků k výuce.

5.1 Rámcový vzdělávací program pro základní vzdělávání

RVP VZ vychází z nové strategie vzdělávání, která zdůrazňuje klíčové kompetence, jejich propojenost se vzdělávacím obsahem a uplatnění získaných vědomostí a dovedností v praktickém životě.

Smyslem a cílem vzdělávání je vybavit všechny žáky souborem klíčových kompetencí na úrovni, která je pro ně dosažitelná, a připravit je tak na další vzdělávání a uplatnění ve společnosti. Za klíčové jsou považovány:

- kompetence k **učení**
- kompetence k **řešení problémů**
- kompetence **komunikativní**
- kompetence **sociální a personální**
- kompetence **občanské**
- kompetence **pracovní**.

Ty představují souhrn vědomostí, dovedností, schopností, postojů a hodnot důležitých pro osobní rozvoj a uplatnění každého člena společnosti.

Vzdělávací obsah je orientačně rozdělen do devíti vzdělávacích oblastí, z nichž každá je tvořena jedním oborem nebo více obsahově blízkými obory. V rámci 1. stupně je vzdělávací obsah dále členěn na 1. období (1. až 3. ročník) a 2. období (4. až 5. ročník).

Praktické propojení vzdělávacího obsahu s klíčovými kompetencemi je dáno tím, že si škola na základě cílového zaměření vzdělávací oblasti stanovuje ve Školním vzdělávacím programu (dále jen ŠVP) výchovné a vzdělávací strategie vyučovacích předmětů. [26]

Výuka na 1. stupni základní školy, kde byl realizovaný didaktický projekt (viz kapitola 7), probíhá podle ŠVP Začít spolu, kdy žáci prostřednictvím projektového vyučování a prací v centrech aktivity získávají potřebné kompetence - pracovní, sociální, komunikační, učí se učit a řešit problémy. (Více k programu začít spolu v části 5.2.)

5.1.1 Vzdělávací oblast Umění a kultura

Vzdělávací oblast Umění a kultura nabízí žákům i jiné než racionální poznávání světa a odráží nezastupitelnou součást lidské existence – umění a kulturu.

Vzdělávání v této oblasti přináší umělecké osvojování světa, osvojování s estetickým účinkem. Dochází k rozvíjení specifického cítění, tvořivosti, vnímavosti jedince k uměleckému dílu a jeho prostřednictvím k sobě samému i k okolnímu světu. Součástí tohoto procesu je hledání a nalézání vazeb mezi druhy umění na základě společných témat, schopnosti vcítit se do kulturních potřeb ostatních lidí a jimi vytvořených hodnot a přistupovat k nim s vědomím osobní účasti.

Tato oblast je zastoupena vzdělávacími obory Hudební výchova a Výtvarná výchova (dále jen VV). Lze ji rozšířit o doplňující vzdělávací obor Dramatická výchova, který je možno na úrovni školního vzdělávacího programu realizovat formou samostatného vyučovacích předmětu, projektu, kurzu apod.

Cílem vzdělávání v dané vzdělávací oblasti je utváření a rozvíjení klíčových kompetencí tím, že vede žáka k:

- pochopení umění jako specifického způsobu poznání a k užívání jazyka umění jako svébytného prostředku komunikace
- chápání umění a kultury v jejich vzájemné provázanosti jako neoddělitelné součásti lidské existence; k učení se prostřednictvím vlastní tvorby opírající se o subjektivně jedinečné vnímání, cítění, prožívání a představy; k rozvíjení tvůrčího potenciálu, kultivování projevů a potřeb a k utváření hierarchie hodnot
- spoluvytváření vstřícné a podnětné atmosféry pro tvorbu, pochopení a poznání uměleckých hodnot v širších sociálních a kulturních souvislostech, k tolerantnímu přístupu k různorodým kulturním hodnotám současnosti a minulosti i kulturním projevům a potřebám různorodých skupin, národů a národností
- uvědomování si sebe samého jako svobodného jedince; k tvořivému přístupu ke světu, k možnosti aktivního překonávání životních stereotypů a k obohacování emocionálního života
- zaujímání osobní účasti v procesu tvorby a k chápání procesu tvorby jako způsobu nalézání a vyjadřování osobních prožitků i postojů k jevům a vztahům v mnohotvárném světě [26]

5.1.2 Výtvarná výchova na 1. stupni ZŠ

Očekávané výstupy žáka ve VV pro 1. stupeň základní školy v 1. období jsou následující:

- rozpoznává a pojmenovává prvky vizuálně obrazného vyjádření (linie, tvary, objemy, barvy, objekty); porovnává je a třídí na základě odlišností vycházejících z jeho zkušeností, vjemů, zážitků a představ
- v tvorbě projevuje své vlastní životní zkušenosti; uplatňuje při tom v plošném i prostorovém uspořádání linie, tvary, objemy, barvy, objekty a další prvky a jejich kombinace
- vyjadřuje rozdíly při vnímání události různými smysly a pro jejich vizuálně obrazné vyjádření volí vhodné prostředky

- interpretuje podle svých schopností různá vizuálně obrazná vyjádření; odlišné interpretace porovnává se svojí dosavadní zkušeností
- na základě vlastní zkušenosti nalézá a do komunikace zapojuje obsah vizuálně obrazných vyjádření, která samostatně vytvořil, vybral i upravil.

Očekávané výstupy žáka ve 2. období jsou následující:

- při vlastních tvůrčích činnostech pojmenovává prvky vizuálně obrazného vyjádření; porovnává je na základě vztahů (světlostní poměry, barevné kontrasty, proporční vztahy a jiné)
- užívá a kombinuje prvky vizuálně obrazného vyjádření ve vztahu k celku: v plošném vyjádření linie a barevné plochy; v objemovém vyjádření modelování a sochařský postup; v prostorovém vyjádření uspořádání prvků ve vztahu k vlastnímu tělu i jako nezávislý model
- při tvorbě vizuálně obrazných vyjádření se vědomě zaměřuje na projevení vlastních životních zkušeností i na tvorbu vyjádření, která mají komunikační účinky pro jeho nejbližší sociální vztahy
- nalézá vhodné prostředky pro vizuálně obrazná vyjádření vzniklá na základě vztahu zrakového vnímání k vnímání dalšími smysly; uplatňuje je v plošné, objemové i prostorové tvorbě
- osobitost svého vnímání uplatňuje v přístupu k realitě, k tvorbě a interpretaci vizuálně obrazného vyjádření; pro vyjádření nových i neobvyklých pocitů a prožitků svobodně volí a kombinuje prostředky (včetně prostředků a postupů současného výtvarného umění)
- porovnává různé interpretace vizuálně obrazného vyjádření a přistupuje k nim jako ke zdroji inspirace
- nalézá a do komunikace v sociálních vztazích zapojuje obsah vizuálně obrazných vyjádření, která samostatně vytvořil, vybral i upravil.

Učivo VV směřuje k:

- **Rozvíjení smyslové citlivosti**
  - **prvky vizuálně obrazného vyjádření** – linie, tvary, objemy, světlostní a barevné kvality, textury – jejich jednoduché vztahy (podobnost, kontrast, rytmus), jejich kombinace a proměny v ploše, objemu a prostoru
  - **uspořádání objektů do celků** – uspořádání na základě jejich výraznosti, velikosti a vzájemného postavení ve statickém a dynamickém vyjádření
  - **reflexe a vztahy zrakového vnímání k vnímání ostatními smysly** – vizuálně obrazná vyjádření podnětů hmatových, sluchových, pohybových, čichových, chuťových a vyjádření vizuálních podnětů prostředky vnímatelnými ostatními smysly
  - **smyslové účinky vizuálně obrazných vyjádření** – umělecká výtvarná tvorba, fotografie, film, tiskovina, televize, elektronická média, reklama

- **Uplatňování subjektivity**
  - **prostředky pro vyjádření emocí, pocitů, nálad, fantazie, představ a osobních zkušeností** – manipulace s objekty, pohyb těla a jeho umístění v prostoru, akční tvar malby a kresby
  - **typy vizuálně obrazných vyjádření** – jejich rozlišení, výběr a uplatnění – hračky, objekty, ilustrace textů, volná malba, sochařství, plastika, animovaný film, comics, fotografie, elektronický obraz, reklama
  - **přístupy k vizuálně obrazným vyjádřením** – hledisko jejich vnímání (vizuální, haptické, statické, dynamické), hledisko jejich motivace (fantazijní, založené na smyslovém vnímání)

- **Ověřování komunikačních účinků**
  - **osobní postoj v komunikaci** – jeho utváření a zdůvodňování; odlišné interpretace vizuálně obrazných vyjádření (samostatně vytvořených a přejetých) v rámci skupin, v nichž se dítě pohybuje; jejich porovnávání s vlastní interpretací

- **komunikační obsah vizuálně obrazných vyjádření** – v komunikaci se spolužáky, rodinnými příslušníky a v rámci skupin, v nichž se žák pohybuje (ve škole i mimo školu); vysvětlování výsledků tvorby podle svých schopností a zaměření
- **proměny komunikačního obsahu** – záměry tvorby a proměny obsahu vlastních vizuálně obrazných vyjádření i děl výtvarného umění [26]

5.1.3 Možnosti rozvíjení učiva při využití fotografie

Smyslová citlivost může být rozvíjena prostřednictvím fotografie například při práci se světlem (a stínem) - ostré a měkké světlo (směrové a rozptýlené): modelace objemu světlem, deformace tvaru vlivem světla, světelný kontrast, siluety, vyniknutí a potlačení různých povrchových struktur, vlastní a vržený stín a jeho deformace, vliv světla na vyniknutí a potlačení barev. Dále pak při různých kompozičních cvičeních, hledání a vytváření kontrastů (v barvě, světle i rozměrech), umísťování prvků v ploše při tvorbě koláže nebo montáže výstřížků fotografií, nebo porovnáváním statické a dynamické fotografie a tvorbě živých obrazů.

Při **uplatňování subjektivity**, tedy emocí, nálad, představ, fantazie a osobních zkušeností, se dá fotografie využít například k ilustraci textu, při tvorbě animovaného filmu, koláži a fotomontáži, fotokomiksu, reklamy či plakátu, ale i ve volné tvorbě žáků.

Komunikační účinky se potom dají ověřovat například popisováním zkušeností dosažených v experimentu deformací vrženého stínu, popisování postupu při focení, vysvětlování záměru fotografa nebo sdělováním dojmů a pocitů z promítaných fotografií a při jejich interpretaci.

Fotografická tvorba žáků se dá využít i se zapojením učiva jiných předmětů.

Při výrobě geometrických těles z papíru v rámci výuky oboru Člověk a svět práce mohou žáci z vytvořených těles sestavit zátiší a fotit je při různém osvětlení.

V rámci přírodovědy mohou porovnávat fotografie různých struktur přírodnin, například kůry stromů. U nasbíraných listů, plodů nebo šišek mohou fotografovat

proměny v čase - schnutí, kroucení, rozevírání. Nebo nechat naklíčit semena (např. fazole) a dokumentovat jejich růst. Ze vzniklých snímků potom mohou pomocí počítačového programu vytvořit krátký animovaný film.

Hodiny slohové výchovy mohou oživit tvorbou ilustračních fotografií, fotografickou reportáží ze školní akce apod. Ale zároveň mohou z fotografie vycházet každý žák ve slohové práci popíše vybranou fotografii, nebo ji použít jako pohlednici, kterou popíše a pošlou prarodičům.

5.2 Vzdělávací program Začít spolu

Začít spolu (v mezinárodním označení Step by Step) je otevřený metodický model nabízející učitelům a školám konkrétní postupy, jak realizovat požadavky a cíle Rámcového vzdělávacího programu pro základní vzdělávání i mateřské školy.

Program představuje velmi otevřený didaktický systém. Umožňuje každé škole i každému učiteli přizpůsobit si jeho konkrétní podobu kultuře, zvykům a tradicím dané země, jejímu vzdělávacímu systému i potřebám konkrétních dětí. Začít spolu představuje pedagogický přístup, který v sobě spojuje moderní poznatky pedagogické a psychologické vědy spolu s osvědčenými vzdělávacími postupy. Jedná se o program, který představuje pedagogický přístup orientovaný na dítě.

Využívá projektového učení, integrovanou tematickou výuku a podnětné prostředí ve třídě (netradiční členění třídy do tzv. center aktivit).

Již od MŠ se úspěšně pracuje se sebehodnocením (prostřednictvím portfolia a individuálního vzdělávacího programu) dětí, což posiluje pozitivní motivaci dětí k aktivnímu a samostatnému učení. [28]

Výuka ve třídě Začít spolu začíná každé ráno povídáním v kruhu (na koberci), v němž si žáci vzájemně sdělí své nové zážitky či pocity a seznámí se s plány na nový den. Následuje obvykle matematika či čeština. Podoba výuky záleží na každém učiteli, ale obecně by žáci měli být co nejaktivněji zapojeni (hry, diskuse, zajímavé úkoly, práce v různých velkých skupinách, atd.).

Zbytek výuky probíhá v tzv. centrech aktivity (asi 45 – 90 min.). Učivo ve všech centrech se vztahuje vždy po určitou dobu (např. týden) k jednomu tématu a je vybíráno tak, aby se naplňovaly požadavky ŠVP. Žáci si sami vyberou do kterého centra který den půjdou, ale během týdne musí vystřídat všechna centra. V centrech se plní zadané úkoly – některé samostatně, jiné skupinově, svým tempem i vlastním způsobem. Učitelé rozvíjí dětskou tvořivost tím, že nabízejí úkoly s mnoha řešeními. Pokud jsou někteří žáci dříve hotovi, mohou plnit náročnější dobrovolné úkoly navíc, pomáhat ostatním nebo si najít libovolnou jinou činnost (např. čtení). Hotové práce si žáci nejprve sami hodnotí, poté je dávají hodnotit učiteli nebo hodnotí všichni společně, a nakonec je zařadí do své složky (tzv. portfolio), kde se postupně hromadí práce během celého pololetí (roku). Pro práci v centrech bývá ve třídě ještě asistent, který se věnuje dětem stejně jako učitel – to však záleží na možnostech školy (někdy se může jednat o vychovatelky z družiny nebo studenty ze spolupracující pedagogické fakulty).

Na začátku nebo v průběhu roku sepisuje učitel společně se žáky pravidla, která se budou ve třídě dodržovat. Žáci sami navrhnou, co by ve třídě nechtěli. [34]

5.3 Metody a formy výuky ve výtvarné výchově

Tato část popisuje projektovou metodu výuky ve výtvarné výchově a výtvarné činnosti se zaměřením na činnosti explorační.

5.3.1 Projektová metoda

Projektová metoda je vyučovací metoda, kterou jsou žáci vedeni k řešení komplexních problémů, získávají zkušenosti praktickou činností a experimentováním. [11]

Vyznačuje se složitější strukturou úloh vycházejících z jednoho tématu, které na sebe navazují. Snaží se sledovat více cest při řešení problému a jde přitom do hloubky. Nejcennějším přínosem pro žáky je změna myšlení.

Projekt může mít mnoho podob (dlouhodobý - krátkodobý, individuální - kolektivní, v rámci jednoho předmětu - v rámci více předmětů (tzv. interdisciplinární projekty) - mimo vyučované předměty, ad.)[16].

Výtvarné projekty jsou členité zřetězené celky, které se skládají z několika řad výtvarných prací. Vícepohledové téma je rozvedeno z různých stran. Zabývají se několika aspekty tématu, kterým jsou věnovány jednotlivé výtvarné řady. Výtvarný projekt není dogmatem, má svůj rámeček, ale může být v průběhu realizace doplněn či rozšířen. [14]

Výtvarný projekt by neměl být cílem, ale prostředkem. Měl by být vždy řešen ve skupině. Jeho podstatou je vytváření řad činností propojených společnou myšlenkou, úkolem, řešeným problémem zkoumaným z různých pohledů a ve větším počtu různých činností.

Učitel by měl žákům umožnit odhalovat souvislosti řešených problémů a učit je k námětu přistupovat zkoumavě. Měl by se snažit rozvíjet myšlenky a spojovat je s prožitkovými aktivitami, které obohatí výtvarné cítění žáků.

Při řešení projektů se děti učí spolupráci, diskutování a formulování názoru, tvoření, hledání informací. Práce na projektu má i mravní dimenzi, v níž se rozvíjí vnitřní kázeň, odpovědnost, tolerance, etické cítění vedoucího i vedeného, učitelky i dětí. [3]

5.3.2 Explorační výtvarné činnosti

Výtvarné činnosti jsou trojího charakteru: výtvarné vnímání, výtvarná imaginace a výtvarná tvorba.

Výtvarné vnímání je vnitřní činností, která spočívá v poznávání, prožívání a hodnocení smysly. Nemá samo o sobě žádný hmotný výsledek, ale je nezbytnou podmínkou tvorby.

Výtvarná imaginace už je přetvářecí činností, ale stále ještě vnitřní, tedy neústí v žádný hmotný výsledek. Předchází jí výtvarné vnímání a vyžaduje si dostatek zážitků a zkušeností. Může však vést k výtvarné tvorbě.

Výtvarná tvorba se projevuje navenek. Její výsledek je vizuálně nebo hapticky vnímatelný. Projevuje se v lineární, plošné, prostorové nebo časoprostorové podobě, případně jako výtvarná akce. Je podmíněna předcházejícím výtvarným vnímáním a určena pro vnímání následné. [19]

Všechny tři typy spolu souvisí, ale ve školní praxi je za výtvarnou činnost považována pouze výtvarná tvorba. Ta může mít několik podob:

- **explorační a hrová tvorba** - výtvarný experiment, etuda, hra (pokusní a studijní tvorba)
- **volná tvorba** (nemá žádnou vazbu na konkrétní užitek)
- **užitá tvorba** (sleduje jednotu formy a účelu)
- **výtvarná akce** (obsahový komplex výtvarně dramatických činností ohraničený časem a prostorem)
- **výtvarný koncept** (neukončený vnitřní proces s vnějším materiálním projevem v podobě skic, fotografií atp. bez finálního výstupu.)

Explorační činnosti vedou žáky k získání poznatků, zkušeností a dovedností v zacházení s výtvarnými prostředky. Je pokusným hledáním řešení určitých výtvarných problémů. [5]

Cílem výtvarné **hry** není výsledek, ale dobře si zahrát, má tedy spíše motivační charakter. Důraz je kladen na prožitek a proces hry. Bývá dobrým východiskem pro výtvarné akce. Výtvarná hra poskytuje mnoho řešení a nemá předem danou podobu. Může to být výtvarná hádanka, například čeho detail je na fotografii, hra se stíny na napnutém prostěradle apod.

Hra žákům poskytuje neomezený počet možných řešení a v průběhu realizace do ní mohou zasahovat vnější i vnitřní podněty. Její podoba tedy není předem pevně stanovena.

Výtvarné **etudy** jsou vědomým procvičením již získaných poznatků a dovedností, které tak prohlubuje a rozvíjí. Týká se i procvičení technického zvládnutí problému.

Etudou ve fotografii může být například kompoziční cvičení, nebo snaha o zachycení vrženého stínu v určité podobě.

Trojan [21] definuje **experiment** jako jeden ze způsobů zkoumání objektivní skutečnosti a způsobů ověřování pravdivosti našich soudů, hypotéz a teorií. Ve výtvarném umění je to potom způsob hledání a ověřování teoretických předpokladů a možných technických řešení.

Ve fotografii mohou žáci pomocí výtvarného experimentu zkoumat a ověřovat, jakým způsobem ovlivňuje intenzita a směr světla tvar vrženého stínu, jak se pomocí světla modeluje objem předmětů, jakým osvětlením vytvoří siluetu apod. Úkol by měl být zajímavý a vzbudit v žákovi zvědavost.

Důležité je, aby žák dopředu věděl, co má experimentem vyzkoumat. Může buď ověřit, zda daným postupem opravdu dosáhne požadovaného výsledku (např. že přiblížením světelného zdroje k předmětu se jeho stín zvětší a zvýrazní a oddálením zmenší a jeho obrys se ztratí), nebo naopak hledat postup, jak ho dosáhnout (jak dosáhnout toho, aby se vržený stín zvětšil). Může ale jen zkoumat, co se stane, když bude postupovat jistým způsobem (co se stane s vrženým stínem, přiblíží-li k němu světelný zdroj) nebo který postup je vhodnější (přiblížit světelný zdroj k předmětu, nebo předmět ke světelnému zdroji) apod.

Na závěr by si žáci měli sdělit výsledky svého zkoumání a shrnout, k čemu dospěli.

5.4 Motivace

Motivace je soubor činitelů, kterými žák dynamizuje své jednání [6]. Jejím cílem je vzbudit u žáků zájem a chuť pracovat na předložených problémech a měla by proto předcházet každé výuce [21]. Jakákoli činnost učitele pak může působit buď motivačně, nebo naopak.

Rozlišujeme dva typy motivace - jednak motivaci primární, která vychází z přirozených potřeb žáka (jako např. zvědavost nebo zájem o nové činnosti a techniky) a sekundární motivaci, která aktivizuje žáka k dosažení cíle (pochvala, dobrá známka, odměna,...) nebo aby se vyhnul trestu. Existují různé její formy, kterých může učitel využít:

- sluchové - např. kratičká dramatizace, poslech skladby, úryvek z prózy apod.
- zrakové - ukázky výtvarných děl, fotografií a jiných hotových prací, které mohou žáka inspirovat a vzbudit jeho zájem,
- dobře zvolený námět práce nebo zajímavá technika

- účel a význam práce, který učitel vyzdvihne - například výzdoba školy).

Demotivací potom může být strach z hodnocení špatného výsledku, nebo zadávali učitel jednotvárné či nezajímavé úkoly.

Motivace plní trojí funkci – stimuluje (tj. aktivizuje) chování, usměrňuje je a dává mu smysl .

Zapojení fotografie do výuky může být pro žáky motivující hned několika způsoby:

- zvědavost a zájem o novou techniku, s níž žáci ve výuce běžně nepracují
- nový způsob výtvarného vyjádření - zejména u žáků, kteří nejsou zdatní v kresbě a malbě
- zaujetí žáků prostřednictvím ukázek hotových fotografií (komentovanou projekcí), apod.

6 VÝTVARNÁ ČÁST

Tato kapitola se věnuje mé autorské fotografické tvorbě. Vzhledem k tomu, že se jedná o osobní výpověď, je psaná v 1. osobě jednotného čísla.

Fotografování jsem se věnovala už v dětství, tehdy ještě s analogovým fotoaparátem mého otce a fotila jsem jedině na černobílý film. Snímky jsme potom společně vyvolávali v temné komoře. Ačkoli dnes už k fotografování využívám pouze digitální technologie, barvu při focení často opomím a soustředím se především na světelnou složku obrazu.

Vždy mě bavilo experimentovat se světlem a pozorovat, jak se jeho vlivem proměňují tóny barev, tvary i stíny předmětů a tím i celkový dojem snímků.

Fotografie k této práci jsem rozdělila podle motivů do čtyř skupin: objem, světlo a stín, siluety, prostor. Z každé z nich jsem vybrala jeden snímek na ukázkou, všechny jsou potom k vidění na DVD příloze, která je součástí diplomové práce.

Fotografie jsou černobílé, takže lépe vynikne světelný kontrast a barvy, které zde nehrají roli, při vnímání objemu neruší. Snímky jsem pořídila původně v barvě a až posléze je za pomoci grafického editoru převedla do černobílé.

První skupina - **objem** - obsahuje několik objektů vyfocených za denního rozptýleného světla (obr. 6.1), které modeluje jejich tvar, vyniká tak struktura povrchu a stíny vržené na podložku jsou nevýrazné. Objekty na snímcích jsou aranžované, jelikož tyto snímky vznikaly jako cvičná etuda k přípravě didaktického projektu.

Další skupina - **světlo a stín** - obsahuje fotografie, které jsou pořízeny za ostrého slunečního nebo umělého směrovaného světla. Na snímcích tak vyniknou vržené stíny objektů, často různě deformované, a to jak směrem světla, tak rovinou ploch, na kterou dopadají (obr. 6.3). Fotografie vznikaly za různých okolností, jsou mezi nimi momentky i snímky aranžované.

Obr. 6.1: Modelace objemu - jablko

Obr. 6.2: Kartónová silueta

Obr. 6.3: Světlo a stín

Obr. 6.4: Prostor

Jak už název napovídá, další skupina obsahuje různé typy **siluet** (obr. 6.2), které se dají pomocí světla vyfotit.

V poslední skupině jsou fotografie náhodně objevených **prostorů** (obr. 6.4), které mě na první pohled očarovaly.

Již od dětství mě fascinují prohlídky starých míst, zejména opuštěné nebo rozpadající se budovy, dvory s ploty a starými zdmi, sklepy a půdy, místa zahalena tajemstvím. Ráda si představuji jejich „životní“ příběhy. Přemýšlím, jak asi vypadala, když byla nově postavena a co se v nich všechno odehrálo, než je čas takto proměnil a snažím se zachytit jejich tajemnou atmosféru, dokud stále ještě mohou stát na svých místech.

Většina snímků z této skupiny byla pořízena při potulkách Brnem, pro mě v té době novým a zcela neznámým městem. Postupně jsem začala prozkoumávat staré brněnské čtvrti a objevovala zajímavé a fotogenické prostory.

A právě díky těmto fotografiím se zrodil nápad na téma didaktického projektu - detektivka. Když jsem při náslechu v pražské základní škole v Dejvicích zjistila, že se v budově nachází obrovský nevyužívaný půdní prostor, byla to jasná výzva. Domluvila jsem si prohlídku půdy a začala si představovat, co by se na takové školní půdě mohlo odehrát a jakým způsobem by se to dalo do výuky zapojit.

7 DIDAKTICKÝ PROJEKT - PŘÍPAD ZTRACENÉHO KUFRU (DETEKTIVNÍ VYŠETŘOVÁNÍ)

Kapitola začíná krátkým úvodem k projektu, po němž následuje přehled jeho celkové struktury¹⁰. Dále je detailně rozepsaný časový plán s ukázkami fotografií, které byly promítnuty žákům, a vzorovými texty dramatizací. V další části je popsána realizace s ukázkami žakovských prací. U každého úkolu je navíc krátké zhodnocení. V závěru kapitoly je celková reflexe projektu. Všechny práce žáků a fotodokumentace projektu jsou ke zhlédnutí v příloze diplomové práce na DVD.

7.1 Úvod do projektu

Námět projektu zní Tajemná zákoutí školy. Projekt je určen pro žáky 5. třídy 1. stupně základní školy. Propojuje VV s Českým jazykem a literaturou (dále jen ČJ) a využívá prvky dramatizace. Projekt obsahuje celkem 8 úkolů, (5 x VV, 2 x ČJ), které na sebe navazují. Těmto úkolům předchází četba detektivek a interakce s výtvarnými díly prostřednictvím komentovaného promítání fotografií. Výtvarné úkoly využívají digitální fotografii a jsou zaměřeny na práci se světlem. Jednotlivé části projektu jsou propojeny detektivním příběhem, který se odehrává na půdě školy a jehož vyšetřování se žáci účastní v rolích detektivů. Dramatické prvky jsou začleněny do všech hodin a zapojují další zaměstnance školy.

Zadání úkolů bylo přizpůsobeno podmínkám areálu ZŠ Náměstí Svobody 2, v Praze.

Cílem projektu je posun výtvarného myšlení žáků pomocí fotografických etud a experimentů, uvědomění si význam světla a stínu ve fotografii a naučit se selektovat vlastní fotografie podle předem stanovených kritérií.

---

¹⁰ Struktura projektu je vytvořena podle Roeselové. [14]

7.2 Struktura projektu

Výtvarný projekt: Případ ztraceného kufru - detektivní vyšetřování.

Téma: Detektivka.

Námět: Tajemná zákoutí školy.

Motivace: Dramatizace. Zvědavost žáků.

Výtvarné problémy:

- Dokumentární fotografie, zátiší. Vlastní a vržený stín - modelace objemu. Rozptýlené a směřované světlo. Kontrast různých povrchů. Kompozice obrazu.
- Dokumentární fotografie. Přejít světla v stín - nálada a atmosféra. Celek - detail.
- Atmosféra. Vliv intenzity, směru a vzdálenosti světla na podobu vrženého stínu - deformace.
- Světelný kontrast. Výraz. Deformace.
- Výběr fotografií podle kritérií a jejich přiřazení k textu. Kompozice.

Výtvarné techniky: Digitální fotografie.

Stáří žáků: 10- 12 let.

Časové rozložení: 1 měsíc.

Pomůcky: Digitální fotoaparát (minimálně jeden do každé skupiny. Ideálně, má-li každý žák vlastní). Jmenovky žáků na provázku. Tvrdý papír - formát B0 (každá skupina 1 ks). černobílá tiskárna, kufr a několik předmětů s různých typem povrchu, baterky (každý žák vlastní), kartonová silueta, šňůra, kolíčky a prostěradlo.

Potřebné prostory: Počítačová učebna, školní třída, půdní prostor školy, zrcadlová tělocvična, terasy

Výstup projektu: Skupinová fotografická reportáž realizovaná formou plakátu.

Úkol č. 1: Dokumentace předmětů

- **Motivace:** Dramatizace - seznámení s detektivním případem.
- **Přidaná hodnota:** Osvojení práce s fotoaparátem. Uvědomění si role světla ve fotografii.

- **Výtvarné problémy:** Dokumentární fotografie, zátiší. Vlastní a vržený stín - modelace objemu. Rozptýlené a směřované světlo. Kontrast různých povrchů. Kompozice obrazu.
- **Výtvarná kultura:** Josef Sudek, Aenne Biermann.
- **Výtvarná technika:** Digitální fotografie.

Úkol č. 2: Dokumentace místa činu

- **Motivace:** Dramatizace. Návštěva půdního prostoru - Ohledání místa činu.
- **Přidaná hodnota:** Prožívání dobrodružství - objev neznámého prostoru školy.
- **Výtvarné problémy:** Dokumentární fotografie. Přejechod světla v stín - nálada a atmosféra. Celek - detail.
- **Výtvarná kultura:** Karel Cudlín, Drahomír Josef Růžička, Gregory Crewdson.
- **Výtvarná technika:** Digitální fotografie.

Úkol č. 3: Rekonstrukce výpovědi uklízečky.

- **Motivace:** Dramatizace - výslech svědka.
- **Přidaná hodnota:** Experimentace se světlem a kartonovou siluetou. Experimentace s baterkou a vlastním stínem.
- **Výtvarné problémy:** Světelný kontrast. Atmosféra. Vliv intenzity, směru a vzdálenosti světla na podobu vrženého stínu - deformace.
- **Výtvarná kultura:** Kumi Yamashita, František Drtikol, Jaroslav Rössler, Jaromír Funke, Hans – Peter Feldman .
- **Výtvarná technika:** Digitální fotografie.

Úkol č. 4: Rekonstrukce výpovědi školníka.

- **Motivace:** Dramatizace - výslech svědka.
- **Přidaná hodnota:** Experimentace s baterkou a vlastní tváří před zrcadlem.
- **Výtvarné problémy:** Světelný kontrast. Výraz. Deformace.
- **Výtvarná kultura:** František Drtikol, Albert Watson, Blanka Chocholová.

- **Výtvarná technika:** Digitální fotografie.

Úkol č. 5: Psaná reportáž o probíhajícím vyšetřování.

- **Motivace:** Zveřejnění reportáže ve školním časopise.
- **Přidaná hodnota:** Shrnutí předcházejících částí a připomenutí zjištěných faktů. Spolupráce ve skupinách při psaní textu.

Úkol č. 6: Reportáž - objev ztraceného kufříku.

- **Motivace:** Dramatizace - výslech nového svědka.
- **Přidaná hodnota:** Prohlídka teras - neznámých prostorů školy. Objev ukradeného kufříku - zapojení důležitého prvku do vyšetřování.
- **Výtvarné problémy:** Reportážní fotografie. Světlo v exteriéru. Statická - dynamická fotografie.
- **Výtvarná kultura:** Jan Šibík, Jakub Hněvkovský
- **Výtvarná technika:** Digitální fotografie.

Úkol č. 7: Vyprávění - příběh pachatele.

- **Motivace:** Odhalení pachatele.
- **Přidaná hodnota:** Uzavření případu

Úkol č. 8: Tvorba plakátu a prezentace.

- **Motivace:** Prezentace výsledné práce projektu ostatním.
- **Přidaná hodnota:** Prezentace a zhodnocení práce celého projektu.
- **Výtvarné problémy:** Výběr fotografií podle kritérií a jejich přiřazení k textu. Kompozice.

7.3 Časový plán projektu

Časový plán projektu je rozvržený do pěti dní. Každý den začíná motivací a povídáním v kruhu na koberci, po němž následuje zadání úkolu a stanovení kritérií. Výuka je vždy zakončena společnou reflexí. Po každém fotografickém úkolu žáci překopírují snímky do školního počítače a do příští výuky z nich vyberou z takové, které podle nich splňují kritéria a jsou s nimi spokojeni. Věty určené žákům (texty dramatizací, otázky) jsou vždy psané kurzívou v uvozovkách.

7.3.1 Den první

Vzhledem k zapojení slohové výchovy do projektu a zvolené výtvarné technice předchází projektu jiné dvě hodiny. Jednak četba, která má za úkol žáky seznámit se žánrem detektivka, a dále hodina VV, v níž se žáci seznámí s fotoaparátem a výtvarnými fotografiemi. Teprve poté přijde na řadu motivační dramatizace a následně první část projektu.

Časové rozmezí: 8:00 - 12:30

Předmět: Český jazyk - čtenářský kruh (8:00 - 8:45)

Cíl: Seznámit žáky se žánrem detektivka a jeho typickými znaky.

1. Individuální četba a představení knihy

Žáci si donesou knihy podle vlastního výběru. Výuka začne individuální četbou, po níž se žáci sesednou v kruhu na koberci, kde každý svou knihu představí ostatním.

2. Vymezení detektivek

Učitelka zavede řeč na detektivky - zeptá se žáků, které znají a společně se pokusí objevit a vyjmenovat jejich charakteristické znaky (čím se vyznačují a co mají společného). Detektivka by se dala charakterizovat následovně:

Zápletka příběhu je založena na nějakém zločinu, po jehož pachateli pátrá detektiv (profesionál i amatér, policista, soukromý detektiv). Při vyšetřování postupuje logicky (dedukce ze stop):

- Stane se nějaký zločin s neznámým pachatelem.
- Případu se ujme detektiv.
- Postupně se objevují nové stopy (které ovšem mohou být falešné), noví svědkové a podezřelí, příběh se zamotává.
- Podezřelé osoby musejí doložit své alibi (důkaz o své nepřítomnosti na místě spáchání trestného činu v daném čase).
- Detektiv sbírá informace, vyslýchá a zapisuje si poznámky, až do odhalení pachatele je záhadný a čtenáři nic neprozradí (často se z počátku jako pachatel jeví zcela nevinný člověk).
- Příběh bývá napínavý a složitý.
- Na závěr je pachatel detektivem odhalen a celá zápletka je vysvětlena. [25]

Po tomto vymezení následuje dvouhodinová výuka VV, kde se žáci teprve seznámí s projektem.

II. Předmět: VV - Sbližování s fotografií (9:00 - 9:45)

Pomůcky: Zalaminované jmenovky žáků k zavěšení na krk, fotoaparát, minimálně jeden do skupiny

První část VV začne promítáním ukázkových fotografií, které mají v žácích jednak vzbudit zájem o výtvarně pojaté fotografie ale hlavně jim představit různé způsoby práce se světlem ve fotografii a přimět je nad díly přemýšlet.

Poté následuje povídání v kruhu na koberci, kdy jsou žákům kladeny otázky zjišťující jejich znalosti a zkušenosti z oblasti fotografie a seznámení s jejím historickým vývojem.

Nakonec je žákům promítnuto několik nepodařených fotografií, u nichž mají žáci zkusit odhalit nedostatky. Cílem této aktivity je přimět žáky ke kritickému myšlení nad fotografickou tvorbou.

1. Promítání různých způsobů práce se světlem ve fotografii

Postupně se žákům promítne celkem pět složek fotografií (portréty, světelné paprsky, siluety, vržené stíny, makrofotografie). Na začátku každé složky jsou položeny otázky, na co se mají žáci při sledování zaměřit. Příklady otázek jsou psané v uvozovkách a vyznačené kurzívou.

Portréty

Celkový počet snímků: 5 ks

- *„Sledujte, jak jsou jednotlivé portréty nasvícené. V čem se liší 1. a 2. fotografie?“ (viz obr. č. 7.1 a 7.2)*
- *„Jak poznáme, odkud jsou tváře nasvícené? Jak to na vás takové osvětlení působí? Proč působí právě tak (např. děsivě)?“*

Obr. 7.1: Portréty: Šimon, autor: Kijenská, A., fotoarchív autorky.

Obr. 7.2: Portréty: Autoportrét, autor: Macháčková, Z., fotoarchív autorky.

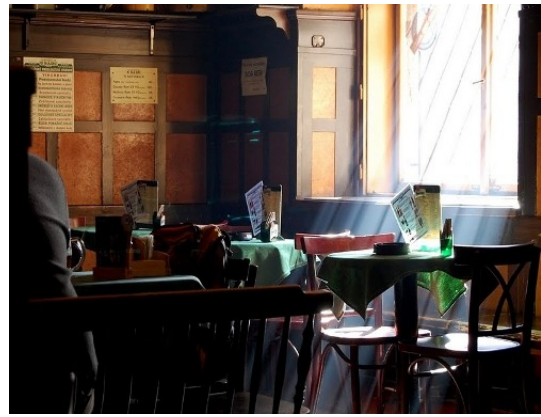
Světelné paprsky, proud světla

Celkový počet snímků: 5 ks

- „*Jak na vás působí první fotografie? Co ve vás ten dojem / pocit vyvolává? Setkáváme se s takovým světlem přirozeně - kdy nebo kde?*“ (viz obr. č. 7.3¹¹)
- „*Jaký je rozdíl mezi světlem na těchto dvou fotografiích?*“ (viz obr. 7.3 a 7.4¹²)

Obr. 7.3: Proud světla, autor: Crewdson, G. (Twilight Serie).

Obr. 7.4: Proud světla: Krčma u sadu, autor: Toth, V.

Siluety

Celkový počet snímků: 4 ks

- „*Jak se toto zobrazení nazývá? Kde jste se s ním už setkali?*“ (viz. obr. č. 7.5)
- „*Jak autor dosáhl toho, že je postava na fotografii tmavá - co to způsobilo? Odkud je osvětlená?*“ (viz obr. č. 7.6¹³)
- „*Musí se vždy člověk dívat na objekt v protisvětle, aby spatřil jeho siluetu? Jak jinak ji mohou vytvořit?*“ (Např. stínem vrženým na stěnu, vystřižením obrázku, obkreslením ruky na papír,...)

11 internetový zdroj: [<http://delviewmedia.weebly.com/home-old.html>] (14.6.2012)

12 internetový zdroj:

[https://lh4.googleusercontent.com/oa83mZOgH5U/TaiN4k5pEXI/AAAAAAAAADUI/VTVSI3AAFk0/s800/DSC_0097.JPG] (14.6.2012)

13 internetový zdroj: [http://baruchfoundation.org/albums/rossler/rossler_akt-nude.jpg] (14.6.2012)

Vržené stíny

Celkový počet snímků: 11 ks

- „*Jak se takovýto stín nazývá? Čím je tento konkrétní stín zvláštní, v čem se jeho tvar liší od člověka, který ho vrhá? Mohli bychom tvar toho stínu nějak změnit, případně jak?*“ (viz obr. č. 7.7¹⁴)
- „*Jak je možné, že vykřičník na obrázku vrhá stín ve tvaru otazníku?*“ (viz obr. č. 7.8¹⁵)
- „*Odkud je nasvícený? Jak tedy bude vykřičník vypadat z boku?*“

Obr. 7.5: *Siluety: V lese*, autor: Kijenská, A.; fotoarchiv autorky.

Obr. 7.6: *Siluety: Akt*, autor: Rössler, J.; internetový zdroj.

14 internetový zdroj: [<http://img42.imageshack.us/img42/9812/dsc1410dk.jpg>] (14.6.2012)

15 internetový zdroj: [<http://www.kumiyamashita.com/portfolio/question-mark/>] (14.6.2012)

Obr. 7.7: Vržené stíny: Dvaja pri stene, autor: Mišenka Plantaznik, internetový zdroj.

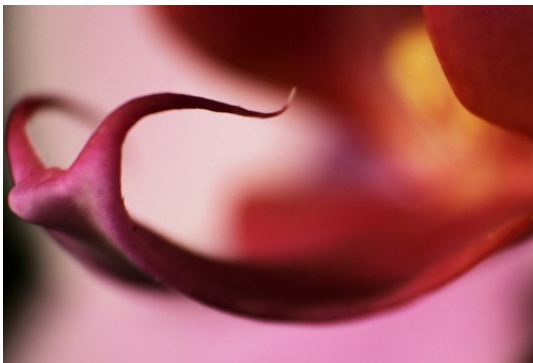

Obr. 7.8: Vržené stíny: Exclamation point, autor: Kumi Yamashita, internetový zdroj.

Makro fotografie

Celkový počet snímků: 3 ks

- „Co vám připomíná objekt na fotografii? Co by to ve skutečnosti mohlo být?“ (viz obr. č. 7.9¹⁶, 7.10)
- „Věděl by někdo, jak se nazývají takovéto detailní fotografie?“

Obr. 7.9: Makro: Orchidej, autor: Applejuice, internetový zdroj.

Obr. 7.10: Makro: Gambrinus, autor: Macháčková, Z., fotoarchiv autorky.

¹⁶ Internetový zdroj: [http://farm6.static.flickr.com/5288/5354739420_97a9e0ce5b_z.jpg] (15.01.2011)

2. Povídání v kruhu na koberci

Žákům jsou kladeny otázky zjišťující jejich znalosti a zkušenosti z oblasti fotografie:

- „Kdo z vás drží dnes fotoaparát poprvé? Kdo nikdy předtím nefotil? Je tu někdo, kdo se fotografii věnuje ve volném čase?“
- „Máte někdo doma analogový fotoaparát - víte, co to je?“ (Ten, který fotí na film.)

Po otázkách následuje stručný popis vývoje fotografie proložený otázkami na udržení pozornosti žáků:

„Původně se fotilo na destičky, které byly natřené speciální vrstvou, která reaguje na světlo. Snímky byly pouze černobílé. Osvětlené plochy zůstaly na destičce světlé a neosvětlené zčernaly. Čas potřebný k dostatečnému osvětlení destičky byl velmi dlouhý. Jeden snímek tehdy vznikl celé hodiny. Na každý snímek byla potřeba nová destička. Takže pořídit si snímek bylo poměrně náročné a fotograf nemohl fotit jen tak něco, co se mu zachtělo.“

- „Co myslíte, že se tenkrát na takové destičky vůbec dalo fotit? Mohl vzniknout například portrét? Co se tedy dalo fotit a proč?“

„Doba osvětlení se s vývojem fotografie postupně zkracovala na minuty a vteřiny. Destičky nahradily filmy, které podobně jako destičky reagují na světlo. A vznikl nám tzv. negativ.“

- „Věděl by někdo, co je to ten negativ?“

„Film je vlastně průsvitný pásek, který je natřený nějakou citlivou vrstvou a v místě, kde se ten film osvítil, tam se vykreslí tmavý obraz. Takže osvětlené části ztmavnou a neosvětlené zůstanou průsvitné. V temné komoře se potom film vyvolá a snímky se na filmu ustálí, takže si ho po vyvolání můžeme prohlédnout i na světle a dál už na něj nereaguje.“

„Na film se na rozdíl od destiček vešlo snímků více. Existují různé typy filmů s různými počty snímků, na některé se jich vejde jen 9 na jiné až 36. Ale i tak je to

v porovnání s možnostmi digitálního fotoaparátu poměrně málo. Fotograf tedy vyčkával na správný moment a správné světlo, aby zbytečně neplýtvал snímký. Protože vyvolávání snímků je jednak zdlouhavé a náročné, ale také drahé.“

- „Věděl by někdo, jak se dá z takového negativu získat papírová fotografie?“

„Fotograf nejdříve dofotoí celý film, potom musí s fotoaparátem zalézt do temné komory a film opatrně vyjmout, aby se mu neosvítíl.“

- „Co by se stalo, kdyby se ten film vytáhl na světle?“

„Celý film by se osvítíl, a jelikož je to negativ, všechny snímky by byly jaké? Byly by úplně černé.“

„Dnešní přístroje (a to jak analogové, tak digitální) dokáží pořídít snímek za setinu vteřiny. Moderní filmy zvládnou zachytít několik desítek odstínů šedé, digitální fotoaparáty dokonce 256 odstínů šedé a až 16 miliónů barev.“

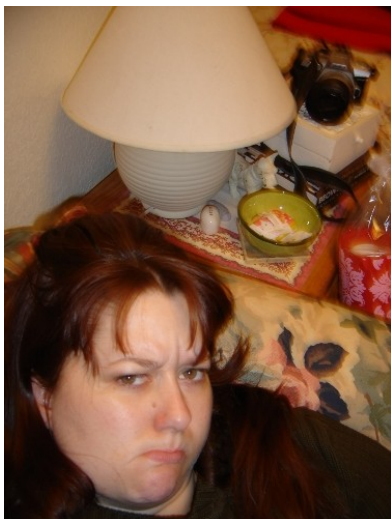
3. Kritika promítaných fotografií

Žákům budou promítнутy další fotografie, u nichž se zaměří na jejich technickou a estetickou stránku. Měli by:

- U každé fotografie zkusit kolektivně zhodnotit, co jim na ní vadí a proč a jak by se to dalo nafotit lépe. Neřešit vzhled modelky ani to, jak se tváří, ale soustředit pozornost na to, jak je snímek vyfocený. (Otevřené otázky je třeba klást konkrétním žákům a žádat konstruktivní odpovědi - co se jim na něm nelíbí a proč, jak by to udělali lépe - konkrétní návrh na zlepšení.)
- Snažit se odhadnout, co byl pravděpodobně záměr autora. Co mělo na fotografii být to důležité a co dalšího tam vidíme - mají-li tyto předměty nějaký estetický význam a jsou-li tam důležité.
- Představit si, že jsou autorem snímku, ale chtějí ho místo focení namalovat. Co by ze záběru vynechali? Znovu si prohlédnout fotografii a zkusit vyjmenovat všechno zbytečné, co tam nějakým způsobem překáží, ruší a na fotografii být nemusí.

Příklady otázek k promítnutým fotografiím:

- „*Jak se vám líbí tento autoportrét? Co se vám na snímku nelíbí? Kam byste tvář umístili lépe? Co by se všechno dalo ze snímku vypustit?*“ (viz obr. č. 7.11¹⁷)
- „*Jak na vás působí světlo na snímku? Čím je to asi nasvícené a proč to působí tak nepřírozeně? Vidíte na tváři nějaké stíny?*“

Obr. 7.11: Kritika:
Autoportrét, autor: Rebecca Mongrain, internetový zdroj.

Obr. 7.12: Kritika: Špatně nasvícený portrét, autor: Cameron Knight, internetový zdroj.

- „*Porovnejte snímky s dalším portrétem. V čem všem se liší? Působí na této fotografii něco rušivě?*“ (Viz obr. č. 7.13¹⁸)
- „*Co říkáte na osvětlení posledního portrétu? Co jiného byste změnili?*“ (viz obr. č. 7.12¹⁹)

17 Internetový zdroj: [http://reebeckisupergirl.blogspot.cz/2006_02_01_archive.html] (14.6.2012)

18 Internetový zdroj: [<http://500px.com/photo/687143>] (14.6.2012)

19 Internetový zdroj: [<http://photo.tutsplus.com/tutorials/lighting/10-ways-to-shoot-stunning-portraits-with-only-one-light/>] (14.6.2012)

Obr. 7.13: Kritika: Povedený portrét,
autor: Dmitry Ageev, internetový zdroj.

Obr. 7.14: Vržené stíny: Bez názvu,
autor: Drtikol, F., internetový zdroj.

- „Jak je to s použitím blesku a co to vůbec je? Je to zařízení, které může být součástí fotoaparátu, které způsobí velmi krátký záblesk silného světla s dosahem na pár metrů. Když se podíváte na něčí tvář, uvidíte, že má různě osvětlené nebo zastíněné části. Pokud ji ale vyfotíme s bleskem, osvíti se celá tvář a všechny ty jemné stíny ve tváři zaniknou, takže bude působit ploše. Vznikne-li při tom nějaký stín, bude velmi výrazný a ostrý. Lesklé plochy budou na snímku svítit podobně jako vlasy na obr. č. 8. Budeme-li fotit s bleskem neosvětlené vzdálenější objekty, například protější část budovy, světlo z blesku tam nedosáhne a budova bude na snímku tmavá. A jak by to vypadalo s použitím blesku u obrázku č. 7.14²⁰?“

²⁰ Internetový zdroj:

[http://1.bp.blogspot.com/_o0Dlccf4YI/S42JpSysMII/AAAAAAAAxvo/KCgoBFM-i9o/s1600-h/tumblr_kxyi8gD9l71qzh19eo1_500.jpg] (14.6.2012)

4. Seznámení s fotoaparátem

Žákům jsou postupně představeny a popsány jednotlivé části fotoaparátu, bez nichž se při focení neobejdou:

- Tělo fotoaparátu - *„Při focení je třeba držet přístroj oběma rukami. Při držení v jedné ruce se přístroj snáz roztřese a snímky jsou potom rozmazané.“*
- Objektiv (krytka) - *„Objektiv se skládá ze několika skleněných čoček, jimiž proniká světlo dovnitř. Je to takové oko fotoaparátu, kdo má na něm krytku, musí ji před focením sundat. Když fotíme, měli bychom si dávat pozor, aby se nám před objektiv nedostaly prsty. Na čočku v žádném případě nesaháme a dbáme na to, aby se nezašpinila. Pokud by se to někomu přecijen stalo, máme tu k dispozici speciální hadřík na očištění, který ji nepoškrábe.“*
- Hledáček / displej - *„Nezáleží na tom, zda používáme jedno nebo druhé, obojí slouží ke stejnému účelu - k hledání co nejlepšího záběru.“*
- Paměťová karta - *„Existuje několik různých typů karet, na které se snímky zaznamenávají. Například v telefonu bude malá, protože by se tam velká nevešla. Ale i dvě stejně velké karty mohou mít různou kapacitu, to znamená, že se na každou vejde jiný počet snímků. Snímky se ale dají průběžně překopírovat do počítače a z karty vymazat.“*
- Program a tlačítka: *„Každý digitální fotoaparát je vybavený nějakým programem, který při fotografování ovládáme tlačítky. Každý bude mít trochu jiné funkce.“*
  - ON/OFF - *„Tlačítko, pomocí něhož přístroj zapínáme a vypínáme.“*
  - Spoušť - *„Spoušť slouží k vyfocení snímku. Když ji jen lehce namáčkne, automaticky nám zaostří.“*
  - Prohlížení - symbol trojúhelníček / šipka v rámečku - *„Pomocí tohoto tlačítka si můžeme na displeji zobrazit již vyfocené snímky.“*
  - Mazání - symbol odpadkového koše - *„V průběhu projektu mazat nebudeme, protože budeme pracovat se všemi snímky, i s těmi nepodařenými. Pokud někomu dojde místo na kartě, půjčí si prozatím fotoaparát od spolužáka /*

erární od učitelky a až si snímky přetáhne do počítače, bude si moct kartu vyprázdnit.“

- Kolečko na přepínání módů -auto / manuál atp. - *„Budeme používat jen „auto“, které za nás samo zaostří, a nebudeme muset nic víc nastavovat.“*
- Makro - symbol květu - *„Slouží k focení detailů nebo drobných objektů z blízkosti.“*
- Zoom - *„Pomocí tlačítek se symbolem stromu (1 strom = blízko, 3 stromy = daleko) nebo pomocí kolečka si můžeme vzdálené objekty v záběru přibližovat. Čím můžeme tuto funkci nahradit? (Můžeme přijít blíž / odstoupit.)“*
- Baterie - *„Zbytečným zapínáním / vypínáním, zoomováním, bleskáním a pod. se baterie rychleji vybíjejí. Jelikož nabíjení trvá několik hodin, budeme se s nimi snažit šetřit a zbytečně nezoomovat.“*
- Blesk - *„každý si zkontroluje, zda má jeho přístroj blesk a pokud ano, bude si ho důsledně před každým úkolem vypínat - tlačítkem se symbolem blesku. Po stisknutí se na displeji změní v přeškrtnutý (každý si ho zkusí vypnout). Napadá někoho, proč je blesk při našem focení nežádoucí“*

5. Postup při fotografování

Na závěr první části seznámíme žáky s postupem při fotografování, který budou aplikovat při každém fotografickém úkolu. Zvýrazněné části budou mít vypsané pro přehlednost na tabuli:

- 1) První ze všeho si žáci vždy zkontrolují, že mají **vypnutý blesk** a nastavené **automatické ostření** (obrázek přeškrtnutého blesku; „auto“ mód).
- 2) Nejprve vyfotí vlastní **jmenovku**, aby se poznalo, kdo je autorem následujících snímků. Ti, kteří si budou střídat fotoaparát mezi sebou, budou svou jmenovku fotit při každém prostřídání, jinak si své snímky nepoznají.
- 3) Budou používat **hledáček / displej** a hledat záběr bez rušivých prvků v pozadí i popředí.

- 4) Budou pozorovat, odkud jde **světlo** a kam padá **stín** a přemýšlet, jak to ovlivňuje **atmosféru** snímku a zda je to žádoucí.
- 5) Až pokud budou spokojeni se záběrem, stisknou spoušť.
- 6) Fotografie v žádném případě **nemazat**. Když se nepovede, nevadí, zkusí to znovu. Dojde-li někomu místo na kartě, přihlásí se.

III. **Předmět:** VV - Seznámení s detektivním projektem (10:00 - 10:45)

Další část VV se již věnuje fotografické tvorbě žáků. Začíná dramatizací, která žáky seznámí s tématem projektu a uvede je do rolí detektivů. Po ní se žáci rozdělí do skupin (ideální počet je 3 - 5 žáků na skupinu), ve kterých budou spolupracovat na řešení případu po celý zbytek projektu. Fotografovat však bude každý sám za sebe.

První úkol - dokumentace předmětů nalezených na místě činu.

Druhý úkol - dokumentace místa činu - se odehrává na půdě, kam není možné vzít celou třídu naráz. Proto bude třída rozdělena na dvě části (se zachováním skupin) a na půdu půjde každá zvlášť.

Uvedení žáků do rolí detektivů a seznámení s případem. Učitelka vstoupí do třídy a začne dramatizací:

„Stalo se něco velmi zvláštního a děsivého. Předem nutno říct, že nikdo nebyl zabit ani zraněn. Ale během předešlé noci zmizel z naší školní půdy starý velký kufr s neznámým obsahem. Okolnosti jeho zmizení jsou dost zvláštní. Nikdo přesně neví, co se na půdě stalo. Kufr tam ležel uzamčený celé dlouhé roky. Nikdo ze školy netušil, co se uvnitř ukrývá, nikdo od něj neměl klíč.

Z půdy bylo údajně vidět mihotavé světlo a slyšet podivné zvuky. Ráno školník zjistil, že je kufr z půdy pryč. Zato na místě činu se objevilo několik zvláštních a neznámých předmětů.

A vy, jakožto detektivové obdařeni fotoaparáty, budete mít za úkol celý případ zmizelého kufří vyšetřit.“

Úkol č. 1: Dokumentace předmětů

Motivace: Dramatizace - seznámení s detektivním případem.

Přidaná hodnota: Osvojení práce s fotoaparátem. Uvědomění si role světla ve fotografii.

Výtvarné problémy: Dokumentární fotografie, zátiší. Vlastní a vržený stín - modelace objemu. Rozptýlené a směřované světlo. Kontrast různých povrchů.

Výtvarná kultura: Josef Sudek, Aenne Biermann.

Výtvarná technika: Digitální fotografie.

Poznámka: Úkol navazuje na poznatky získané při promítání v předchozí hodině. Před jeho plněním jsou žáci seznámeni s kritérii vyhovující fotografie. Žáci si v tomto úkolu vyzkouší manipulaci s fotoaparátem i fotografovanými objekty při rozptýleném denním světle.

Klíčová slova: Dokumentace, věrné zobrazení, modelace světlem, struktura, měkké a ostré světlo, kompozice.

Nejdřív učitelka seznámí žáky s prvním úkolem:

„Čím začne každý správný detektiv vyšetřování případu? Každý správný detektiv ze všeho nejdříve prozkoumá a zdokumentuje místo činu a nalezené stopy - v našem případě předměty, které se přes noc objevily na půdě, aby se měl při vyšetřování od čeho odrazit.

A protože je tu hodně detektivů a pletli byste se jeden druhému pod nohy, budete spolupracovat ve skupinách. Poprosím vás, abyste si k sobě sesedli do kruhu na koberec.“

Zástupci každé skupiny si vylosují barevný proužek, který jim přidělí jeden stůl s nalezenými předměty, které bude mít za úkol náležitě zdokumentovat. Učitel se zeptá, kdo by uměl vysvětlit, co to znamená, když se řekne „dokumentovat“.

Pro focení jsou záměrně zvoleny předměty z materiálů s různým povrchem a strukturou: lesklé, matné, průsvitné, světlé, tmavé, drobné, větší, jednoduté i členité... Předměty jsou rozmístěny na lavicích pokrytých bílým prostěradlem nebo papírem, aby lépe vynikly. Žáci si je při focení budou sami aranžovat podle potřeby.

Před samotným focením je třeba stanovit kritéria pro vyhovující snímky a zopakovat pravidla focení. Kritéria jsou žákům zdůvodněna významností pro další vyšetřování případu.

Kritéria k tomuto úkolu:

- 1) Předmět musí být na fotografii dobře vidět, protože ho detektiv musí mít k dispozici při dalším vyšetřování. Měl by být natočený k objektivu z úhlu, který je pro něj typický, aby divák poznal, o jaký předmět se jedná.
- 2) Měl by být vidět celý - tedy tak, aby žádné jeho části nezasahovaly mimo záběr. Zároveň by ale na snímku neměl být příliš drobný.
- 3) Předmět bude vyfocen pokaždé z jiného úhlu.
- 4) Do snímku by neměly zasahovat žádné rušivé prvky (jiné předměty, vedle stojící detektivové apod.)
- 5) Snímek bude vizuálně zajímavý.

Učitel by měl stanovit limit počtu snímků pro tento úkol na 3 - 5 různých snímků od každého předmětu. Každý žák by si měl vyzkoušet alespoň jeden ostrý snímek zajímavého detailu - makrosnímek.

Ještě před focením připomene někdo z žáků postup fotografování, který je stále ještě vypsán v bodech na tabuli:

- Nastavit si automatický mód.
- Vypnout blesk a vyfotit svou jmenovku.
- Používat hledáček / displej, až potom spoušť.
- Uvědomovat si, odkud jde světlo a kam padá stín.
- Nepodařené snímky nemazat.

Po focení následuje krátká reflexe v kruhu, kde se žáci svěří s tím, co jim při focení dělalo největší problémy, které povrchy předmětů se fotily nejlépe a které nejhůř.

Jedna polovina třídy se odebere s učitelkou na půdu fotit další úkol, druhá polovina mezitím pod dohledem asistentky překopíruje fotografie do školního počítače.

Úkol č. 2: Dokumentace místa činu

Motivace: Dramatizace. Návštěva půdního prostoru - Ohledání místa činu.

Přidaná hodnota: Prožívání dobrodružství - objev neznámého prostoru školy.

Výtvarné problémy: Dokumentární fotografie. Přejech světla v stín - nálada a atmosféra. Celek - detail.

Výtvarná kultura: Karel Cudlín, Drahomír Josef Růžička, Gregory Crewdson.

Výtvarná technika: Digitální fotografie.

Klíčová slova: Dokument. Atmosféra. Tajemno.

Jelikož jdou žáci prozkoumat místo činu - školní půdu - musí být pozorní, aby jim nic důležité neuniklo a zároveň opatrní, aby se jim něco nestalo. Vzhledem k tomu, jak je půda rozlehlá a málo osvětlená, je potřeba vymezit prostor, v němž se žáci mohou pohybovat. K vymezení prostoru jsou ideální červeno bílé pásy s nápisem „Zákaz vstupu!“, jaké používá kriminální policie při skutečném vyšetřování, které se dají navázat kolem sloupů. V tomto prostoru je rozmístěno několik předmětů z předchozího úkolu tak, aby byly zajímavě osvětlené světlem z oken.

Někdo z žáků by měl opět zopakovat postup při focení (viz předchozí úkol), zejména vypnutí blesku.

Úkolem bude zdokumentovat místo činu a přiblížit ho divákovi, který ho nezná. Žák by měl nafotit:

- 1) celý prostor jako takový (od příchodu na půdu)
- 2) libovolné zákoutí, které by mohlo být pro případ důležité
- 3) detaily nebo stopy, které považuje za zajímavé.

Kriteria pro vyhovující snímky v tomto úkolu:

- 1) Divák by měl být ze snímků schopen získat představu, jak to na půdě vypadá.
- 2) Autor využije světla k zachycení atmosféry místa činu.
- 3) Mezi snímky nebude chybět fotografie celého prostoru, vybraného zákoutí ani detailu, který žákovi přijde zajímavý.
- 4) Na snímku nebudou rušivé prvky a bude vizuálně zajímavý.

Limit pro tento úkol je stanovený na 10 fotografií.

Po nafocení vchodu, schodů a obou křídel půdy se žáci vrátí do třídy kopírovat snímky do počítače. Druhá část žáků nemusí čekat ve třídě, až první žáci skončí, stačí počkat, až se uvolní jedno křídlo půdy a mohou jít fotit.

Na závěr hodiny proběhne krátká reflexe v kruhu, kde si jednotlivé skupinky sepíší, co je na půdě zaujalo a co by mohlo souviset s případem a rozeberou zkušenosti z focení.

7.3.2 Den druhý

Časové rozmezí: 10:50 - 12:30

Předmět: VV

Pomůcky: Dvě kartonové siluety postavy (stačí od pasu nahoru) z profilu v rozdílných velikostech, lampička, baterky - alespoň jedna do dvojice, fotoaparáty (min. 1 ks do skupiny), zrcadla, (šňůra, prostěradlo, kolíčky).

Výuka VV je rozdělena celkem do čtyř částí. V první si žáci připomenou, co všechno se posledně odehrálo. Na to učitel naváže dramatizací, která má žáky motivovat k následujícím úkolům - přivede k výsledku postupně dva svědky: školníka z vedlejší školy a uklízečku a žáci se jich sami vyptávají.

Potom se učitel zaměří na výpověď jednoho ze svědků a za pomoci kartonových siluet zkoumá se žáky vliv světla na vzhled vrženého stínu.

Následuje praktická část složená ze dvou úkolů, kdy mají žáci zrekonstruovat výpovědi svědků a rekonstrukce zaznamenat na fotografiích. Pro realizaci této části je

potřeba třídu opět rozdělit. Jedna polovina skupin začne rekonstrukcí v tělocvičně, druhá na půdě. Poté se obě poloviny prostřídají.

Na závěr výuky proběhne krátká reflexe v kruhu.

1. Připomenutí předchozích částí projektu

Žáci sedí po skupinkách v kruhu na koberci a učitel se vyptává, čím začínala předchozí výuka VV - co si pamatují z promítání a na co je třeba dát při focení pozor. Potom nechá žáky připomenout dosavadní průběh vyšetřování (dokumentace předmětů a místa činu) a co všechno se o případu dozvěděli.

Nakonec se zeptá žáků, co by mohlo ve vyšetřování následovat, když už má detektiv zdokumentované místo i nalezené předměty, případně je navede na odpověď.

2. Výslech svědků (motivace formou dramatizace)

První svědek (vychovatelka v přestrojení) - školník z vedlejší školy: *„Toho večera jsem stěhoval červené lavice z 3.B do 5.A a přitom jsem uviděl z okna do vaší školy na půdu. Byla už tma a zaujalo mě, že se na půdě svítí. V tom jsem spatřil postavu, která měla tvář osvícenou zespoda. Bylo to děsivé a nedalo se poznat, jestli je to muž nebo žena. Ta postava neměla žádné vousy, ale měla velký nos a čepici s kšiltem.“*

Druhý svědek (asistentka) - paní uklízečka: *„Dostala jsem za úkol uklidit celou půdu. Něco mě ale vyrušilo, a když jsem se otočila, spatřila jsem velký stín, který se kroutil a běhal po stěně. Nejdřív jsem si myslela, že se mi jenom zamotala hlava a že mám vidiny. Ale když jsem si utřela brýle, poznala jsem, že se mi to nezdá. Strašně jsem se vyděsila a utekla pryč. Na půdu jsem se už nevrátila. V budově školy jsem už nikoho nepotkala.“*

Žáci sedí po skupinách a výslechu se aktivně účastní, kladou svědkovi otázky a poznamenávají si jeho výpověď na papír. Učitel výslech koriguje a na závěr shrne informace důležité pro další úkol - rekonstrukci výpovědi.

3. Úvod k rekonstrukci výpovědi druhého svědka

Učitel lehce zatemní okna ve třídě. Poté rozsvítí lampičku a namíří ji na větší kartonovou siluetu tak, aby vrhala stín na protější stěnu. Potom se ptá žáků: „*Jak tento stín nazýváme?*“ Pro porovnání osvítí nejprve velkou a potom malou siluetu, aby žáci viděli, že i malé objekty mohou vrhat velké stíny. „*Co ovlivňuje podobu vrženého stínu a jakým způsobem?*“ Siluetu nechá stát na místě a postupně mění pozici světla tak, aby se stín viditelně měnil:

- zvětšoval / zmenšoval
- zostřoval a ztmavoval / zjemňoval a zesvětloval
- sužoval / rozšiřoval

a nechá žáky postupně odpovídat. „Co se stane, když budu hýbat se siluetou, ale baterku necháme ležet na místě? Co když na ni posvítím ještě baterkou?“ Nakonec zkusí stín vrhnout na nějakou zakřivenou plochu (např. do rohu místnosti, na kulatý sloup atp.) nebo na výrazně strukturovaný povrch a pozorujeme, co se všechno se stínem děje a proč.

Pro následující dva úkoly je třída rozdělena na poloviny - část žáků jde s asistentkou do tělocvičny, zbytek s učitelem na půdu. Poté se vymění.

4. Focení - Rekonstrukce výpovědi svědků

Úkol č. 3: Rekonstrukce výpovědi uklízečky.

Motivace: Dramatizace - výslech svědka.

Přidaná hodnota: Experimentace se světlem a kartonovou siluetou. Experimentace s baterkou a vlastním stínem.

Výtvarné problémy: Světelný kontrast. Atmosféra. Vliv intenzity, směru a vzdálenosti světla na podobu vrženého stínu - deformace.

Výtvarná kultura: Kumi Yamashita, František Drtikol, Jaroslav Rössler, Jaromír Funke, Hans – Peter Feldman .

Výtvarná technika: Digitální fotografie.

Klíčová slova: Způsoby deformace stínu, silueta, světelný kontrast, atmosféra.

Pomůcky: baterky - alespoň jedna do dvojice; (šňůra, prostěradlo, kolíčky); fotoaparáty (min. 1 ks do skupiny)

Žáci si připomenou postup při focení:

- 1) Nastavit automat.
- 2) Vypnout blesk.
- 3) Vyfotit jmenovku (jsou-li ve tmě, posvítí si na ni baterkou).
- 4) Používat nejprve hledáček, potom spoušť.
- 5) Přemýšlet nad světlem a stínem.
- 6) Nemazat nepodařené snímky.

Limit pro tento úkol bude 5 snímků.

Úkolem bude pomocí světla z baterky vytvořit děsivý, velký a pokřivený stín spolužáka a zachytit ho na fotografii. Čímž mají ověřit, zda může být výpověď svědka pravdivá.

Kriteria pro vyhovující snímky:

- 1) Na snímku bude zachycený deformovaný vržený stín.
- 2) Snímek bude vizuálně zajímavý.
- 3) A bude působit děsivě.

Nejprve budou žáci jen experimentovat s baterkou a vlastními stíny (pokud to prostor a světelné podmínky umožňují, mohou být stíny vrženy na pověšené prostěradlo místo stěny), aby si vyzkoušeli, jak dosáhnout požadovaných stínů. Potom si postupně ve skupinkách vystřídají role model / osvětlovač / fotograf.

Po nafocení úkolů se obě části třídy vymění.

Úkol č. 4: Rekonstrukce výpovědi školníka.

Motivace: Dramatizace - výslech svědka.

Přidaná hodnota: Experimentace s baterkou a vlastní tváří před zrcadlem.

Výtvarné problémy: Světelný kontrast. Výraz. Deformace.

Výtvarná kultura: František Drtikol, Albert Watson, Blanka Chocholová.

Výtvarná technika: Digitální fotografie.

Pro tento úkol je potřeba zatemněná místnost, ideálně se zrcadly (například zrcadlová tělocvična). Pokud není k dispozici, žáci se mohou osvětlovat vzájemně ve dvojicích.

Nejprve si žáci připomenou postup focení a učitel zdůrazní krok vypnutí blesku, který by byl při focení portrétů nejen nežádoucí, ale i nepříjemný.

Úkolem bude vytvořit děsivý portrét nasvícením tváře baterkou a tím ověřit, zda může být výpověď školníka pravdivá.

Žáci začnou experimentováním s vlastní tváří před zrcadlem - hledají ten správný výraz a směr jejího nasvícení baterkou a pozorují, jak se rysy tváře proměňují. Potom se vzájemně odfotí - model se postaví čelem k zrcadlu a osvětluje svoji tvář podle instrukcí fotografa. Fotograf vyfotí maximálně 5 snímků a potom si úlohy vymění.

7.3.3 Den třetí

Časové rozmezí: 10:00 - 10:45

Předmět: Český jazyk - komunikační a slohová výchova

Úkol č. 5: Psaná reportáž o probíhajícím vyšetřování.

Motivace: Zveřejnění reportáže ve školním časopise.

Přidaná hodnota: Shrnutí předcházejících částí a připomenutí zjištěných faktů. Spolupráce ve skupinách při psaní textu.

Cíl: Popsat průběh vyšetřování z pohledu vyšetřujícího detektiva / žáka 5. třídy.

Výuka začne povídáním v kruhu na koberci. Učitel se ptá žáků:

„Uměl by někdo vysvětlit, co je to reportáž (kdo je to reportér)? Kde se s reportáží můžeme setkat?“

Poté shrne znaky reportáže a uvede nějaké příklady:

Reportáž (z franc. reporter – přinášet) je typem novinového článku popisujícího a zobrazujícího událost na základě skutečných faktů (vysvětlit slovo „fakt“) získaných přímou účastí reportéra (tedy novináře) nebo pozorováním té události [31].

Hlavními znaky jsou věcnost a důraz na detail, což si vyžaduje všímavého reportéra. Je to podrobnější typ zpravodajství, doplněný o fotografie nebo videozáznam. Cílem reportáže je podání názorné představy prostředí nebo události (slovem i obrazem) s dokumentární přesností [17].

S reportážemi se setkáme v novinách, časopisech, v televizi, na internetu, ale i v rozhlase - tam už ale bez obrazové složky.

Úkolem bude napsat společně ve skupině reportáž z vyšetřování případu ztraceného kufříku. Reportáž bude součástí výstupní práce projektu a později ji doplní o vlastní fotografie.

Žáci mohou reportáž pojmout několika způsoby:

- Jako skutečný tým detektivů, který si píše deník o vyšetřování pro vlastní potřebu.
- Jako novinář, který se účastní vyšetřování a seznamuje s ním veřejnost - může vyzvat čtenáře např. k pomoci s dopadením pachatele.
- Jako žák 5. třídy, který v rámci výuky vyšetřuje fiktivní případ - do školního časopisu popisuje ozvláštněnou výuku VV.
- Atp.

Učitel ve spolupráci s žáky sepíše na tabuli osnovu práce:

- 1) Nadpis (po přepsání do počítače bude velikost písma 60 -70)
- 2) Úvod: Co, kdy a kde se stalo - seznámení s událostí, uvedení případu a jeho vyšetřování.
- 3) Stať: Propis průběhu vyšetřování
například:
  - Předměty - nález a dokumentace předmětů nalezených na místě činu.

- Půda - prozkoumání a dokumentace místa činu - jak to tam vypadá, co nás zaujalo.
  - Výslech svědků - kdo to byl, co (a při jaké příležitosti) viděl.
  - Rekonstrukce výpovědi - jak prověřovali výpovědi svědků.
- 4) Závěr: Současný stav vyšetřování, výzva čtenářům atp.

Rozsah práce: 1 strana formátu A4

Reportáž bude skupinová práce, do vymýšlení a psaní se tedy musí zapojit všichni.

Po dopsání následuje na koberci prezentace reportáží po skupinkách. Zástupci skupin postupně přečtou své reportáže. Ostatní mohou klást otázky a vyjadřovat připomínky, co by se dalo vylepšit, co se jim líbí, případně co by vynechali a proč.

7.3.4 Den čtvrtý

Časové rozmezí: 11:45 - 12:30

Předmět: VV

Úkol č. 6: Reportáž - objev ztraceného kufříku.

Motivace: Dramatizace - výslech nového svědka.

Přidaná hodnota: Prohlídka teras - neznámých prostorů školy. Objev ukradeného kufříku - zapojení důležitého prvku do vyšetřování.

Výtvarné problémy: Reportážní fotografie. Světlo v exteriéru. Statická - dynamická fotografie.

Výtvarná kultura: Jan Šibík, Jakub Hněvkovský

Výtvarná technika: Digitální fotografie.

Klíčová slova: Dokumentární / reportážní fotografie, exteriér, zobrazení předmětů.

Pomůcky: Starý velký kufřík, několik (žákům dosud neznámých) zajímavých předmětů, vysvícená baterka.

Výuka začíná motivací formou dramatizace, kdy učitel přivede nového svědka, který žáky po výslechu zavede na terasu, odkud vše viděl. Na místě ale zjistí, že to, čeho byl svědkem, se neodehrálo na půdě, ale na přilehlé terase. Žáci místo prozkoumají a objeví ukrytý kufr.

Motivace

Dramatizace v kruhu na koberci: Učitel oznámí žákům, že se po zveřejnění reportáže přihlásil nový svědek - respektive svědkyně, učitelka z 1. stupně a přivede ji do třídy. Žáci se aktivně podílejí na výslechu a kladou svědkyni otázky.

Nový svědek - učitelka z 1. stupně vypovídá: *„Poté, co jsem si přečetla vaši výzvu v reportáži, jsem si uvědomila, že jsem vlastně byla svědkem. A to, co jsem viděla večer z terasy určitě nějak souvisí s případem. (Svědka uvede datum o den nebo dva později, než kufr zmizel.) V ten večer jsem se vrátila do učitelkové sborovny pro nějaké sešity na opravení a uslyšela jsem zvenku podivné zvuky. Vyšla jsem se podívat na terasu (tu žáci neznají, jelikož na ni běžně nemají přístup) a spatřila jsem naproti - asi z půdy - mihotavé světlo. Ale nikoho jsem tam neviděla, bylo už šero a školní budova byla prázdná. Okolnosti jsem dále nezkoumala, protože jsem docela spěchala domů. Navíc bych se sama jít na půdu takto večer bála.“*

Svědkyně se nabídne, že detektivům ukáže, odkud to celé viděla, aby si to mohli prohlédnout a zdokumentovat.

Na místě si uvědomí, že ta světla nevycházela z půdy, ale z protější terasy (ani tu žáci dosud neznají). Žáci se proto vypraví místo činu prohlédnout a zdokumentovat.

Při ohledávání druhé terasy naleznou na zemi vysvícenou baterku a zmizelý kufr zakrytý nějakým harampádím. Obsahem kufru mohou být libovolné předměty, které v žácích probudí představivost, například:

- velká loutka lidské postavy
- šatní ramínko
- spodní čelist prasete
- čepice
- hrot neznámého původu.

Žáci už by měli zvládnout zdokumentovat místo činu bez větších problémů. Důležité je stanovit bezpečnostní pravidla - nelézt po žebřících vedoucích z terasy, nepřelézat zábradlí apod. Měli by:

- Fotit bez blesku.
- Hlídat si směr světla a stíny vržené vlastním tělem.
- Při fotografování obsahu kufru si předměty naaranžovat tak, aby byly dobře vidět.
- Hledat takový záběr, aby na snímku nebyly rušivé elementy.

Limit by měl být (při tomto počtu předmětů v kufru) 10 snímků.

7.3.5 Den pátý

Časové rozmezí: 8:00 - 11:30

Výuka posledního dne je rozdělena do tří částí. První část probíhá v počítačové učebně a prolíná se v ní slohová výchova s výtvarnou. Výuka druhé, čistě výtvarné, části se odehrává ve třídě. V poslední části žáci odprezentují své plakáty, zhodnotí svou práci a vyjádří se k průběhu celého projektu.

Předmět: ČJ - komunikační a slohová výchova; VV

Úkol č. 7: Vyprávění - příběh pachatele.

Motivace: Odhalení pachatele.

Přidaná hodnota: Uzavření případu

Úkol č. 8: Tvorba plakátu a prezentace.

Motivace: Prezentace výsledné práce projektu ostatním.

Přidaná hodnota: Prezentace a zhodnocení práce celého projektu.

Výtvarné problémy: Výběr fotografií podle kritérií a jejich přiřazení k textu.
Kompozice.

Klíčová slova: vyprávění, kompozice, ilustrace, výběr, spolupráce.

1. část - Výběr fotografií a psaní příběhu

První část začne seznámením žáků s podobou výstupní práce projektu. Tou bude vytvoření plakátu k vyšetřovanému případu. Práce bude skupinová. Učitel ukáže žákům formát papíru, s kterým budou v další části pracovat, aby měli lepší představu, co je čeká. Na plakát umístí dva různé texty - reportáž, kterou psali na minulé slohové výchově a vyprávění pachatele, které teprve budou psát. Oba texty doplní vybranými fotografiemi z jednotlivých úkolů.

Výběr fotografií ve skupině

Jelikož bylo fotografování prací jednotlivců, budou se žáci ve skupinách muset dohodnout a vybrat, které fotky použijí. Každý žák už by měl mít složku jím vytříděných fotografií, které splňují kritéria z jednotlivých úkolů. Z těchto složek potom společně vyberou snímky podle následujících požadavků (zvýrazněné části vypíše učitel na tabuli):

Každá skupina vybere celkem 10 - 12 fotografií, mezi nimiž bude mít každý člen skupiny alespoň 1 snímek. Z toho budou:

- 3 x předměty z prvního úkolu (dobře rozpoznatelné a bez rušivého pozadí).
- 3 x půda (zachycená atmosféra místa: celek - přiblížení - detail)
- 2 - 3 x stíny a tváře (deformované, děsivé)
- 1 - 3 x kufr nebo jeho obsah / terasa / pohled na školu (reportáž, dokumentace vyšetřování)

Slohová práce: vyprávění - příběh pachatele; tisk fotografií

Skupina, která bude hotova s výběrem, může začít se slohovou prací, mezitím jim učitel vytiskne vybrané fotografie. Na základě svých poznámek a zkušeností z vyšetřování vymyslí společně příběh pachatele - co se stalo na půdě a odvypráví ho. Příběh mohou pojmout několika způsoby:

- Vyprávění pachatele: např. oficiální výpověď po jeho zadržení a umístění do vazby; vyprávění příběhu ostatním vězňům v cele atd., psané v 1. osobě, např.: Potom jsem se vyšplhal po okapu na terasu.).

- Vyprávění detektiva: např. k čemu ve vyšetřování dospěl; oficiální zápis po uzavření vyšetřování, psané v 1. nebo 3. osobě (Myslím si, že pachatel..., Pachatel se přiznal a vypověděl, že...)
- Pachatel stále nemusí být dopaden a případ může zůstat pro nedostatek důkazů otevřený atp.

Osnova příběhu:

- 1) Úvod - Uvedení do příběhu (záleží na tom, kdo to vypráví a za jakých okolností, což bychom měli z úvodu poznat)
- 2) Stať - Vyprávění, co všechno se dělo a proč. (Bylo by vhodné přihlédnout k vybraným fotografiím, aby se s textem alespoň částečně doplňovaly.)
- 3) Závěr - Jak to celé skončilo / na čem se vyšetřovatel zastavil atp.

Vyprávění budou žáci psát rovnou do počítače (font písma Times New Roman), do textu nebudou vkládat žádné fotografie. Kdo bude hotov, nechá si práci zkontrolovat učitelem a teprve poté odešle soubor k tisku.

2. část - Tvorba plakátu

Úkolem bude vytvořit plakát k vyšetřovanému případu.

Každá skupina dostane velký tvrdý tmavě šedý papír (formát B0). Nejprve vystříhnou nadpis reportáže a vybrané fotografie s tenkým rámečkem okolo. Potom rozstříhají oba texty (reportáž a vyprávění pachatele) na odstavce a rozloží si je tak, aby se nepomíchaly.

Postup komponování:

- Rozmístí všechny vystřižené části na papír (mají možnost volby orientace papíru na výšku / na šířku) tak, aby byl v horní části nadpis, v levé polovině text reportáže a v pravé polovině vyprávění pachatele.
- K jednotlivým odstavcům přiřadí ilustrační fotografie, aby text doplňovaly a významově mu odpovídaly. (Pokud např. píší, že byli ohledat místo činu, nepřihadí k tomu fotografii osvětlené tváře, ale raději půdní prostor.)
- Měli by využít celou plochu papíru a promyslet celkový vzhled práce tak, aby byl vizuálně zajímavý a vyvážený.

Po schválení kompozice učitelem mohou žáci začít s lepením (lepidlem v tyčince).

3. část - prezentace a sebereflexe v kruhu

Žáci si sednou do kruhu na koberec. Nejprve každý sám za sebe poví, co se mu na celém projektu nejvíce líbilo a co se mu povedlo. Potom po skupinkách odprezentují svou společnou práci - přečtou text reportáže a vyprávění, vyjádří se k výběru fotografií a k řešení celkového vzhledu práce - co se jim povedlo, kde měli problémy, jak se jim spolupracovalo apod. Po prezentaci budou práce vyvěšeny na nástěnkách před třídou a v případě zájmu odprezentovány na celoškolské akci.

7.4 Realizace projektu

Realizace projektu proběhla na ZŠ Náměstí svobody na Praze 6, v páté třídě u paní učitelky Šrůmové. Školní budova, z roku 1930, nabízí pro tento projekt přímo ideální a žákům běžně nepřístupné prostory:

- rozlehlý a nevyužitý půdní prostor dostupný přímo z hlavní chodby,
- dvě terasy skryté za učitelskými kabinety,
- a běžně používanou zrcadlovou tělocvičnu, která díky svému umístění v podzemí umožňuje dokonalé zatemnění.

Realizace: 2. - 23.3. 2012, ZŠ Náměstí svobody 2, Praha - 6 (program Začít spolu)

Třída: 5. A

Věk: 10 - 12 let

Počet žáků ve třídě: 18 (12 chlapců, 6 děvčat)

Kontext výuky: Projekt tematicky navázal na volnou četbu žáků v rámci čtenářského kruhu - detektivní příběhy. Ve VV mu předcházely ilustrace afrických příběhů pracující s barevným kontrastem - siluety předmětů a postav a ve slohové výchově popis děje.

7.4.1 První den

Odučeno: 2. 3. 2012 (8:00 - 12:30)

Žáci byli namotivováni vlastní zvědavostí a práce s fotografií pro ně byla sama o sobě velmi atraktivní novinkou. Skutečnost, že si fotoaparáty běžně do výuky nenosí, u nich vzbudila velký zájem a celou přestávku před začátkem výuky se chodili zvědavě ptát, co že to budou fotit.

Detektivka pro žáky nebyla novinkou, setkali se s ní nejen v literatuře, ale i v televizi, s charakteristikou a vyvozením typických znaků neměli problémy.

Promítání fotografií mělo žákům představit různé způsoby práce se světlem ve fotografii a přimět je nad díly přemýšlet.

Fotografie byly promítnuty na displeji laptopu, žáci seděli na koberci v uspořádání do podkovy. Zvolený způsob promítání byl organizačně i časově nejjednodušší a pro tuto aktivitu dostačující - žáci na displej viděli a byli schopni zodpovídat veškeré otázky. Projekce na stěnu by byla určitě vhodnější, ale v této třídě nerealizovatelná. Vybrané fotografie u žáků vzbudily zájem a předháněli se, kdo první odpoví.

Fotoaparát si donesl úplně každý a ve třídě nebyl nikdo, kdo by ho ten den držel poprvé. Jeden z žáků se dokonce aktivně věnuje fotografování ve volném čase. Povídání o vývoji fotografie přišlo zajímavé zejména chlapcům.

Hodnocení promítaných fotografií mělo žáky přimět ke kritickému myšlení nad fotografickou tvorbou. Záměrně byly do složky zařazeny špatné i dobré fotografie, jejichž porovnání jim usnadnilo hledání a formulaci chyb a nedostatků.

V prvním **úkolu – dokumentace předmětů** si žáci vyzkoušeli manipulaci s fotoaparátem a uvědomili si, kde je potřeba stát, aby si předmět nezastínili, byl dobře vidět a na snímku nic nerušilo. Použité předměty byly:

- 1. skupina: velký starý klíč, kniha, dlouhé ptačí pero, kartáč, svíčka ve skleničce, část řetězu, papírová trubka
- 2. skupina: skleněná láhev, gumová rukavice, suchá větvička s listy a dva osmistěny (lesklý a matný)
- 3. skupina: svícínek ve tvaru prohnuté mřížky, držáček na mýdlo, plátěná rukavice, čínská soška, baterka, lahev z čirého skla
- 4. skupina: mlýnek, provaz, lahev z tmavého skla, část pěnového výlisku, kámen s výraznou strukturou
- 5. skupina: velká mušle, noviny, modrý poloprůsvitný kámen, provázek, průsvitné desky

Pro ilustraci uvádím některé z otázek, které jsem žákům položila při focení:

- „*Když David stojí mezi oknem a tím předmětem, jak bude ten předmět osvětlený? Odkud ti jde světlo, Davide? A kam vrháš stín? ... Kam by sis tedy mohl stoupnout, aby sis ten předmět nezastínil?... Co jiného můžeš udělat, pokud chceš ten předmět fotit odsud? Co kdyby sis ho přesunul o kus vedle?*“
- „*A proč to máš tmavé? Ano, protože světlo jde z opačné strany a díváš se proti němu. Co bys s tím mohl udělat, když to chceš mít osvětlené?*“ (viz. obr. č.7.17, 7.18)
- „*Tak, teď mě prosím všichni vnímejte. Vylezlo nám sluníčko. Podívejte se, co to s těmi předměty udělalo. Všimněte si, jak vypadají stíny na stole. Zkuste si to*

všichni vyfotit ještě jednou, i pokud už máte pět fotek od každého. Jen na porovnání s tím ostřejším světlem.“

Díky tomu, že si všichni žáci donesli vlastní fotoaparát (nebo mobilní telefon vybavený fotoaparátem), nemuseli se u přístrojů střídat a focení probíhalo poměrně rychle.

Používání jmenovek se osvědčilo i v tomto případě. Výhodou byla snadná identifikace autora při kopírování snímků do počítače, zejména pokud se někomu v průběhu focení vybila baterie a musel sdílet přístroj se spolužákem. Navíc si na tom každý ověřil nastavení přístroje (zda má vypnutý blesk) a jak bude vypadat snímek v daných světelných podmínkách.

Vyzvala jsem žáky, aby si zkusili každý předmět vyfotit vícrát (3 - 5 krát), ale pokaždé trochu jinak - z jiného úhlu / vzdálenosti / s jiným pozadím / osvětlením... Přesto jedna dívka vyfotila každý předmět 5x stejně, ačkoli ostatním kritériím vyhověla.

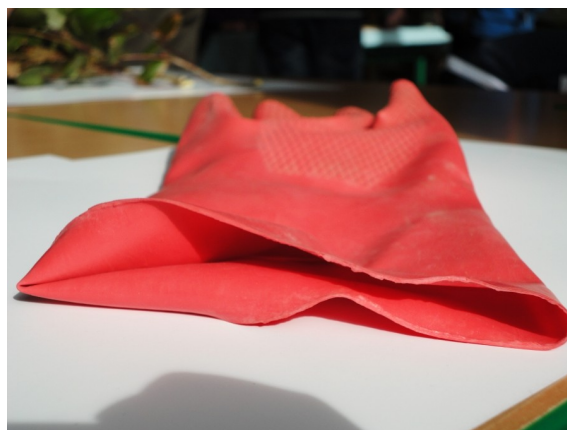
Některé žáky neuspokojovalo popisné zobrazení a našli zalíbení ve zkreslené perspektivě při fotografování zblízka. Skutečný vzhled takto vyfoceného předmětu je ale podle snímku těžko představitelný, a proto jsou pro daný úkol takové snímky nežádoucí. Týká se to ale jen několika snímků v prvním úkolu (viz obr. č. 7.15, 7.16 v porovnání s obr. č. 7.19 a 7.20). Tyto snímky ale pravděpodobně vznikly v rámci pokusu o focení detailu, což bylo součástí zadání, a proto je nepovažuji za chybné.

Pro ilustraci uvádím několik ukázek žákovských prací k tomuto úkolu:

*Obr. 7.15:
Dokumentace
předmětů: Zkreslená
perspektiva lahve,
autor: Denis.*

*Obr. 7.16: Dokumentace předmětů:
Zkreslená perspektiva rukavice, autor:
Flora.*

*Obr. 7.17: Dokumentace předmětů: Tmavá
sklenička, autor: David.*

*Obr. 7.18: Dokumentace předmětů: Světlá
sklenička, autor: David.*

Z celkem 16 žáků mnou zadaným kritériím vyhovělo:

- 7 žáků úplně (43,75 %) (viz obr. 7.17, 7.18, 7.20)
- 6 žáků částečně (37,5 %)
- 3 žáci kritéria nesplnili. (18,75 %) (viz ob. 7.21, 7.22)

Tito žáci zadání nesplnili z následujících důvodů:

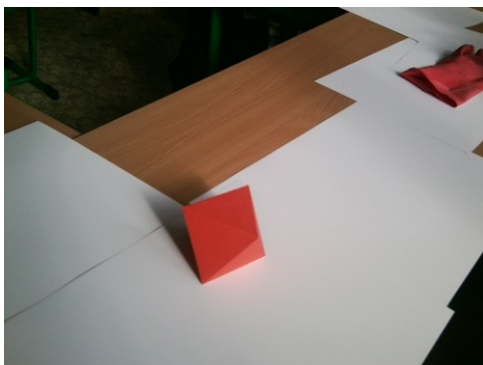
- Na snímcích měl nafocený pouze jeden předmět s tím, že se mu vybila baterie u fotoaparátu. Možnosti sdílet fotoaparát s kolegou však nevyužil.
- Vyfotil každý předmět jen jednou a navíc z dálky, takže mu do záběrů zasahují okolní předměty. (viz obr. č. 7.22)
- Nafotil jeden předmět z dálky a s rušivým okolím a to tak, že mezi snímky není žádný viditelný rozdíl. (viz obr. č. 7.21)

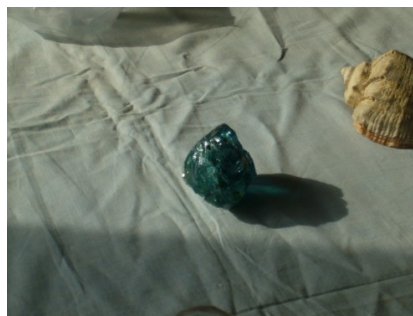
Obr. 7.19: Dokumentace předmětů: Lahev z dobrého úhlu, autor: Honza.

Obr. 7.20: Dokumentace předmětů: Rukavice z dobrého úhlu, autor: Petra.

Obr. 7.21: Dokumentace předmětů: Z velké dálky, autor: Petra.

Obr. 7.22: Dokumentace předmětů: Okolní předměty zasahují do záběru, autor: Adam.

Ve druhém **úkolu - dokumentace místa činu** - se kvůli rozlehlosti a nepřehlednosti půdního prostoru nedalo jít se všemi žáky naráz. Proto byla třída rozdělena na poloviny a pro fotografování byly vymezeny jen některé části půdy - jedna v pravém a jednu v levém křídle budovy. Ty byly od zbytku odděleny provazem napnutým mezi sloupy, jelikož se nepodařilo sehnat červeno-bílou výstražnou pásku, kterou používá policie při vyšetřování skutečných případů. Ta by dodala místu na ještě větší atraktivnosti, která ale byla i tak dostatečná.

Rozdělení žáků vyžadovalo přesné načasování přesunů po prostoru, aby se skupiny nepomíchaly a první žáci nebrzdili druhých. Zadání úkolu a kritérií bylo třeba říct všem žákům ještě před rozdělením ve třídě. Synchronizace přesunů probíhala pomocí telefonu. Zde by se dalo pěkně využít vysílaček a nějaké další dramatizace.

Návštěva půdy byla pro žáky obrovským zážitkem. Fotografovali s takovým nadšením, že úplně zapomněli hlídat dohodnutý limit snímků.

Čas vymezený na tuto aktivitu nestačil. Jelikož po přestávce následovala výuka informatiky s jiným učitelem, nemohli jsme si dovolit přesunout reflexi výuky se žáky do další hodiny. Fotografie žáků byly překopírovány během informatiky do počítače. Žáci dostali za úkol vybrat do příště fotografie, které splňují požadavky a překopírovat je do speciální složky na školní síť.

Z celkem 16 žáků kritériím vyhovělo:

- 10 žáků úplně (62,5 %)
- 4 žáci částečně (25 %)
- 2 žáci nevyhověli vůbec. (12,5 %)

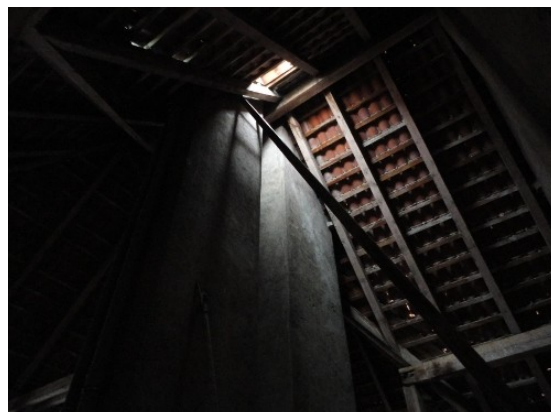
Pouze jedné čtvrtině žáků se podařilo dodržet limit deseti snímků. Všichni ostatní počet výrazně překročili. Příčina mohla být i v tom, že netušili, jak je prostor rozlehlý a kapacitu vyčerpali hned v první, ne až tolik zajímavé, části. Když se potom dostali do levého křídla, bylo všude kolem nich plno zajímavých a fotogenických podnětů, které jim bylo líto nevyfotit, a raději limit překročili.

Žákům, kteří úkol splnili jen částečně, chyběl snímek celkového pohledu na půdní prostor.

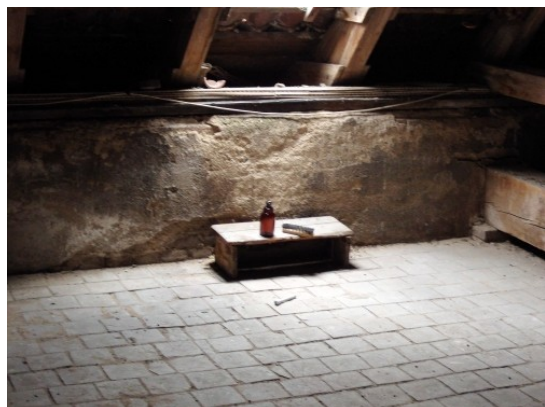
Dva žáci neměli mezi fotkami jediný snímek půdního prostoru ani jeho části, ale pouze pár neosvětlených detailů na podlaze, takže nesplnili jediné kritérium. Důvodem mohl být opět vybitý fotoaparát, oba měli méně než 10 snímků.

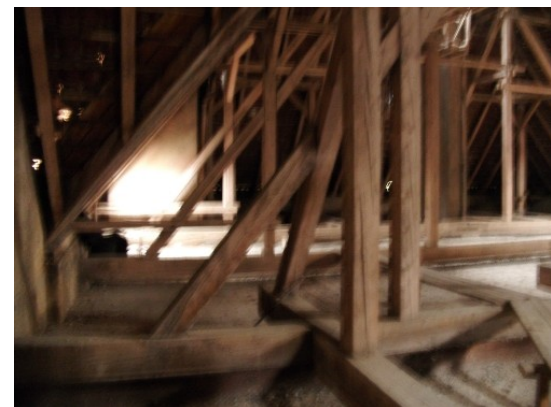
Obr. 7.23: Dokumentace místa činu: Prostor půdy, autor: Jirka, P.

Obr. 7.24: Dokumentace místa činu: Střecha v pravém křídle půdy, autor: Flora.

Obr. 7.25: Dokumentace místa činu: Pravé křídlo půdy, autor: Kája.

Obr. 7.26: Dokumentace místa činu: Zajímavé zákoutí, autor: Bára.

Na obr. č. 7.23 – 7.28 jsou k vidění vybrané žákovské práce, které vyhověly kritériím.

*Obr. 7.27: Dokumentace místa činu:
Stopa, autor: David.*

*Obr. 7.28: Dokumentace místa činu:
Detail místa: autor: Kája.*

7.4.2 Druhý den

Odučeno: 14. 3. 2012 (10:50 - 12:30)

Na začátku hodiny si žáci připomněli předcházející části projektu. Ti, kteří nebyli přítomni se tak bez problémů mohli zapojit do výuky. Otázku, co by mohlo následovat ve vyšetřování, žáci téměř okamžitě uhádli. Vyslýchání svědků tak plynule navázalo na předchozí část vyšetřování.

Při očekávání příchodu prvního svědka byli žáci přesvědčeni, že budou vyslyšet skutečného školníka. Když se potom ve dveřích objevila přestrojená učitelka, bylo na nich vidět mírné zklamání. Jako by zapomněli, že nejde o skutečný případ. Výslech prožívali s nadšením a kladli svědkovi záladné otázky. K výpovědi byli skeptičtí a okamžitě se vžili do rolí detektivů. Na druhého svědka byli ještě přísnější a začali s ním jednat jako s hlavním podezřelým.

Focení **úkolů - rekonstrukce výpovědi uklízečky**, předcházelo povídání v kruhu a experiment s osvětlováním kartonových siluet. Tato aktivita byla pro žáky celkem atraktivní a ochotně spolupracovali. Větší silueta byla lidská postava z profilu v životní velikosti (jen od pasu nahoru), menší silueta byla její přesná kopie zmenšena na velikost

dlaně s prsty. Smyslem bylo žákům ukázat, že i tak malá postava může vrhnout veliký stín, o němž se dozvěděli z výpovědi. Následující deformace stínů jsme se potom snažili pojmenovat a vysvětlit.

Kdyby se třída nemusela na následující dva úkoly dělit, mohli by si všichni hned vyzkoušet experiment se stíny na půdě. Skupina, která šla místo toho do tělocvičny fotit tváře, byla pochopitelně trochu zklamaná.

Když jsme týden před výukou zkoušeli, zda je na školní půdě vůbec možné takové stíny nafotit, bylo ostré sluneční světlo, které stačilo k tomu, aby stíny dostatečně vynikly, a to jak vržené na stěny, tak na pověšené prostěradlo. V den výuky však bylo pod mrakem a žáci k focení museli využít baterky. Některým přístrojům (zejména mobilním telefonům) světlo z baterek ke snímání nestačilo a tyto fotografie nevyšly.

Část třídy, která šla fotit stíny jako druhá, už byla o tomto problému informována. Proto zkusili fotit v jiné části půdy a k osvětlení žáka použili více baterek naráz (z jednoho směru), tím se zvýšila intenzita světla a kontrast, takže stíny lépe vynikly. První část třídy však byla z nezdaru zklamána a tito žáci už nebyli pro další úkol dostatečně motivováni.

Z celkem 13 žáků snímky odevzdalo jen 11. Jen 10 žákům se podařilo nějaké stíny nafotit. Žádné skupince však snímky k tomuto úkolu pro závěrečnou práci nechyběly. Důvodem nezdaru byl nedostatek světla, což způsobilo, že stíny nebyly dostatečně kontrastní a velká část fotoaparátů je v takové tmě nezachytila. Dva žáci snímky neodevdali, jeden zapomněl a později je ztratil, druhý místo fotografování pózoval ostatním a sám pravděpodobně nic nevyfotil.

Pro ilustraci uvádím vybrané ukázky žákovských prací k rekonstrukci výpovědi uklízečky, které vyhověly kritériím (viz obr. č. 7.29 – 7.32):

Obr. 7.29: Rekonstrukce výpovědi uklízečky: Silueta pachatele, autor: Tomáš Daněk.

Obr. 7.30: Rekonstrukce výpovědi uklízečky: Stíny rukou, autor: Klára.

Obr. 7.31: Rekonstrukce výpovědi uklízečky, Stín pachatele, autor: Klára.

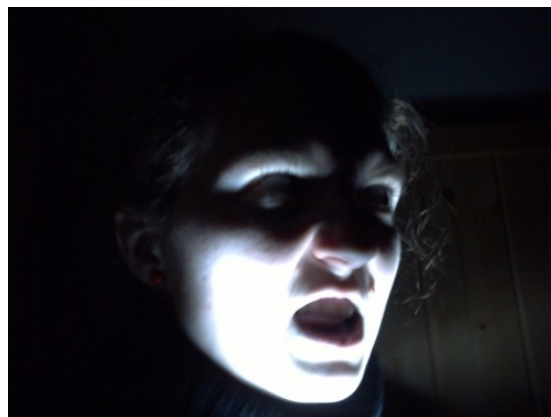
Obr. 7.32: Rekonstrukce výpovědi uklízečky: Pachatel a jeho stín, autor: Azi.

Druhý úkol - rekonstrukce výpovědi školníka, probíhal v podzemní tělocvičně bez oken, takže nasvícené tváře dobře vynikly. Experimentování s výrazy před zrcadlem bylo zábavné a demotivovaným žákům se rychle vrátilo nadšení.

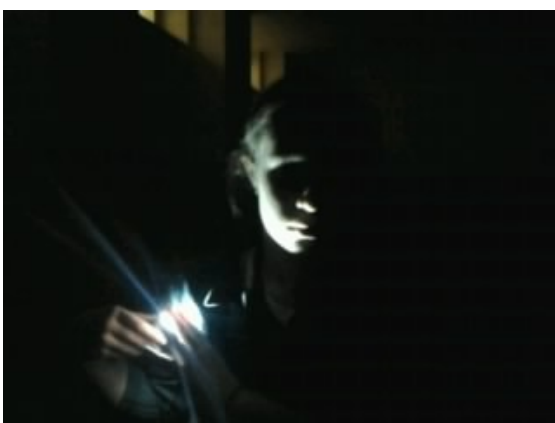
Pro ilustraci uvádím vybrané ukázky žákovských prací. Na obr. č. 7.33 – 7.36 jsou práce, které kritériím vyhověly, na obr. č. 7.37 a 7.38 jsou práce, které nevyhověly.

Obr. 7.33: Rekonstrukce výpovědi školníka: Pachatel s čepicí, autor: Petr.

Obr. 7.34: Rekonstrukce výpovědi školníka: Děsivý pachatel, autor: David.

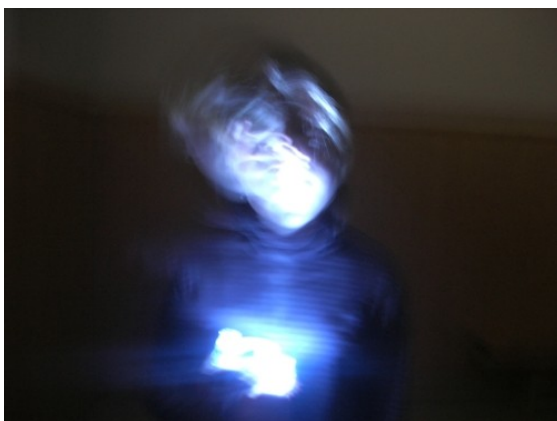

Obr. 7.35: Rekonstrukce výpovědi školníka: Tvář achatele, autor: Bára.

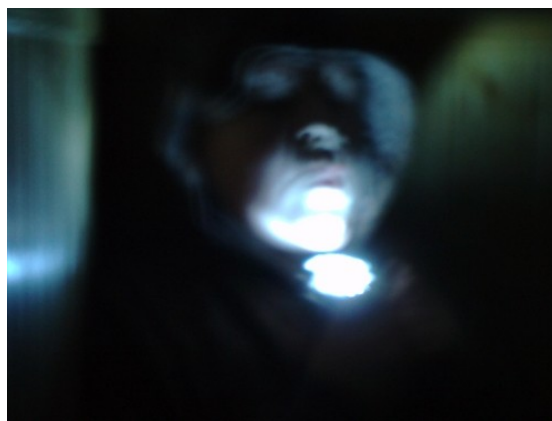

Obr. 7.36: Rekonstrukce výpovědi školníka: Padouch, autor: Adam.

Obr. 7.37: Rekonstrukce výpovědi školníka: Nepodařený snímek, autor: Klára.

Obr. 7.38: Rekonstrukce výpovědi školníka: Nepodařený snímek, autor: Kuba.

Tento úkol odevzdalo 11 ze 13 žáků. Šesti z nich se podařilo splnit kritéria úplně, třem částečně (tváře na snímcích nepůsobí děsivě nebo nejsou tak dobře nasvícené) a dvěma fotky vůbec nevyšly (fotoaparát automaticky prodloužil expozici a snímky jsou příliš rozmazané).

7.4.3 Třetí den

Odučeno: 15. 3. 2012 (10:00 - 10:45)

S **úkolem – reportáží** se už žáci setkali a byli schopni říct, že to je „něco jako novinová zpráva“. Ale nikdo ji přesněji definovat nezvládl.

Skupině s pěti žáky dělala spolupráce problémy. Dlouho se nebyli schopni dohodnout, jak práci vůbec pojmu a kdo začne psát. Těžko se soustředili na práci a navzájem se rozptylovali. Této skupině se práci nepodařilo v hodině dokončit. Ideální počet žáků se ukázal být 3 - 4 na skupinu.

Ačkoli popisovali všichni stejnou událost, někdo ji psal z pohledu žáků 5. A, jiný zase očima skutečného detektiva. Výsledné reportáže tedy byly dost různorodé.

Na závěr hodiny proběhla reflexe v kruhu na koberci, žáci práce přečetli a okomentovali. Některé jejich připomínky byly docela trefné. Například že by skutečný

detektiv neprozrazoval, co přesně svědkové vypověděli, dokud není případ vyřešený, nebo že by mohli vyzvat čtenáře, aby se přihlásili, pokud byli svědkem něčeho podezřelého, co by mohlo s případem souviset. Jelikož si žáci přáli reportáže přepsat do počítače, dohodli jsme se, že mohou text ještě na základě komentářů upravit, aby s ním byli spokojeni.

Pro ilustraci slohové části projektu - reportáže o vyšetřování případu zmizelého kufru - přikládám vybrané úryvky z několika prací. První dva úryvky jsou z reportáží psaných z pohledu vyšetřujících detektivů:

„2. března 2012 se stala krádež na půdě školy nám. Svobody 2. Zmizel starý kufr s neznámým obsahem. Náš tříčlenný tým se vypravil tuto záhadu vyšetřit.

Naše údaje z vyšetřování:

Po zmizení kufru se na půdě objevily neznámé předměty, které nejspíše patří viníkovi. Jako první jsme zdokumentovali všechny předměty. Poté jsme se šli podívat na místo činu na půdu.“ (autoři: Denis, Honza a Kuba)

„Všechny věci jsme pečlivě zdokumentovali a zajistili a stále pátráme po pachateli. Kdybyste viděli nějakého pána nebo paní s kšiltem a velkým kufrem, tak ho vyfoťte a fotku pošlete do naší redakce.“ (Tom Daněk, Tom Doležal, Mates, David a Jirka K.)

Následující ukázky jsou z reportáží psaných z pohledu žáků 5. A:

„Dne 2. 3. 2012 jsme měli dvojitou hodinu VV. Proběhla ale úplně jinak než jsme očekávali. Přišla k nám Zuzka Macháčková a řekla nám velmi podivný příběh.

Stalo se to 1. 3. 2012 na naší školní půdě. Zmizel velký starý kufr. Nikdo neví, co v něm bylo a k čemu tam byl, ale když zmizel, zůstalo tam spoustu podivných předmětů. Např. skleněná láhev, gumové rukavice, větvička a pětiúhelník ve 3D.

Pokračovaly jsme ve středu a to tak, že jsme vyslychaly svědky, ŠKOLNÍKA a UKLÍZEČKU. Co řekli, vám bohužel nemůžeme prozradit.“ (autoři: Bára, Flora a Petra)

„Druhým svědkem byla paní uklízečka, která dostala za úkol uklidit celou půdu. Viděla velký stín, který se kroutil. Nejdříve si myslela, že se jí jenom zamotala hlava, ale pak si utřela brýle a poznala, že se jí to nezdálo. Pak se zděsila a utekla, ale na škole nikoho neviděla – ani školníka.“ (autoři: Kája, Sára, Áda a Klára)

7.4.4 Čtvrtý den

Odučeno: 20. 3. 2012 (11:45 - 12:30)

Žáci si v kruhu na koberci opět připomněli náplň a průběh předcházejících částí projektu. Poté se dozvěděli, že na základě jejich **reportáží** se k případu přihlásil nový svědek a za malou chvíli přijde za nimi do třídy.

Žáci si nachystali papíry a tužky, aby mohli výpověď pro své účely zaznamenat. Jeden se však přihlásil s otázkou, zda by si mohl výpověď pro větší autentičnost zaznamenat na video nebo alespoň pořídit zvukovou nahrávku. Spolužáci mu hned odpověděli, že to přeci nemůže, protože by to bylo porušení práv. Dotaz byl nakonec směřován přímo svědkyni, která s nahrávkou souhlasila.²¹

Výpověď učitelky, která vystupovala sama za sebe, byla velmi autentická, o to víc, že její součástí byla i prohlídka terasy, odkud všechno viděla. Žáci si při nahrávání výslechu připadali velmi důležitě a dotazování oblíbené učitelky si užívali.

Vchod na terasu vede z kabinetu jedné vyučující, již několik žáků okamžitě začalo podezírat. Nikdo se ale nepozastavil nad tím, že jejich učitelka kabinet odemyká vlastním klíčem, proto je na to sama upozornila. Prozradila jim, že odemyká univerzálním klíčem, který mají všichni učitelé na otevírání učeben a kabinetů. Takže na terasu se může legitimně dostat úplně kdokoli ze zaměstnanců školy, kdo má tento univerzální klíč.

Na terase žáci našli odhozenou vysvícenou baterku. Navíc objevili žebřík, který odtud vedl na další terasu, takže se ukázalo, že pachatelem vůbec nemusel být zaměstnanec školy.

---

²¹ Videonahrávka je na DVD, které je součástí přílohy diplomové práce.

Poté děvčata objevila kufr ukrytý pod starými neckami a bez váhání ho vytáhla ven. Mezi žáky se objevily dotazy, zda mohou na kufr vůbec sahat, aby neporušili otisky prstů pachatele. A zda by neměli kufr nejdříve nafotit. Zvědavost ostatních však byla rychlejší a kufr mezitím otevřeli.

Obsah kufru všechny zaskočil. Nevěděli, zda mají nalezenou loutku považovat za loutku, nebo za mrtvolu. Hlavně poté, co jí při manipulaci upadla hlava. Odpověď na tuto otázku ale nedostali a vše zůstalo na jejich interpretaci.

Tato hodina (původně plánovaná jako návštěva sklepa, kde měli žáci kufr objevit) byla do projektu přidána až v průběhu realizace na opakované prosby žáků, kteří se tam toužili podívat. Důvodem změny bylo nečekané zmizení jediného klíče od vchodu do sklepa, a to den před výukou.

Smyslem této hodiny nebylo jen potěšit namotivované žáky a vyzkoušet, jak si osvojili poznatky z předchozích hodin, ale hlavně vnést do příběhu nějaký významný prvek (nález kufru), který jim pomůže domyslet, co se vlastně onoho večera mohlo stát.

7.4.5 Pátý den

Odučeno: 23. 3. 2012 (8:00 - 11:30)

Poslední den byl nejnáročnější, někteří žáci neměli nakopírované fotografie z posledního focení a nedonesli si fotoaparáty. Dvě skupiny neměly přepsané reportáže do počítače, protože se přihlásily ze špatného profilu do sítě a práce se tak nedala uložit na disk. Řešení problémů nás docela zdrželo a další aktivity probíhaly ve spěchu.

Vybírání fotografií podle kritérií bylo poměrně zdlouhavé, a pro ty, kterým fotografie chyběly (zapomněli je překopírovat a nedonesli / nebyli přítomni při focení apod.), navíc ne moc zajímavé. Na následné psaní příběhu zbylo méně času, a proto byly tolerovány i kratší texty.

Pro ilustraci příkládám vybrané úryvky z několika slohových prací na téma **úkolu**
- Příběh pachatele.

„V noci jsem vylezl pomocí provázku na půdu, rozbil jsem kamenem sklo a vlezl jsem dovnitř, z brašny mi vypadly noviny a potom jsem vytáhl desky, jenže jsem je k ničemu nepotřeboval, tak jsem je zahodil pryč. Rychle jsem popadl nějaký kufr, ale baterka mi spadla na zem a nějak mě osvítila. Za chvíli mi baterka došla a já jsem ji někam zahodil.“ (autoři: Tom Daněk, Tom Doležal, Mates, David a Jirka K.)

„Vplížil jsem se na půdu školy, kam chodí moje osmiletá dcerka. Nejdříve jsem se tam chtěl jen porozhlédnout a zmizet, ale najednou jsem uviděl kufr. V tom kufru bylo spoustu věcí. Většinu jsem nechal na půdě, ale panenku a několik dalších věcí jsem si i s kufrem vzal.

Měl jsem s sebou jen baterku, tou jsem si svítil. Když jsem kufr vlekl ke schodům, najednou jsem uklouzl a baterka mi posvítila zespodu na obličej.“ (autoři: Bára, Flora a Petra)

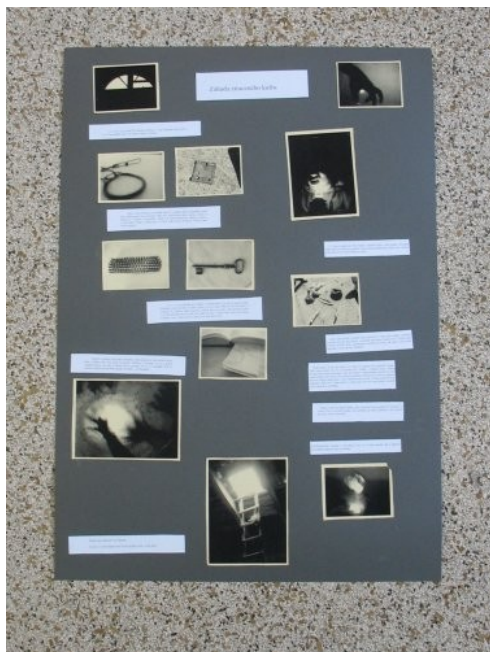
Vystřihování fotografií a jejich komponování při **úkolu - tvorbě plakátu** nebylo pro žáky (v porovnání s ostatními aktivitami v projektu) příliš atraktivní. Navíc byli kvůli časovému skluzu po přepisování textů unavení, což je dobře vidět například na práci 4. skupiny, jejíž členové se už ani nebyli schopni na kompozici dohodnout (viz obr. č. 7.42).

Prezentace prací a celková reflexe projektu s žáky musela být přesunuta do další výuky. Každý řekl, co se mu na projektu nejvíc líbilo, co se mu povedlo a skupinky představily svůj společný výtvar.

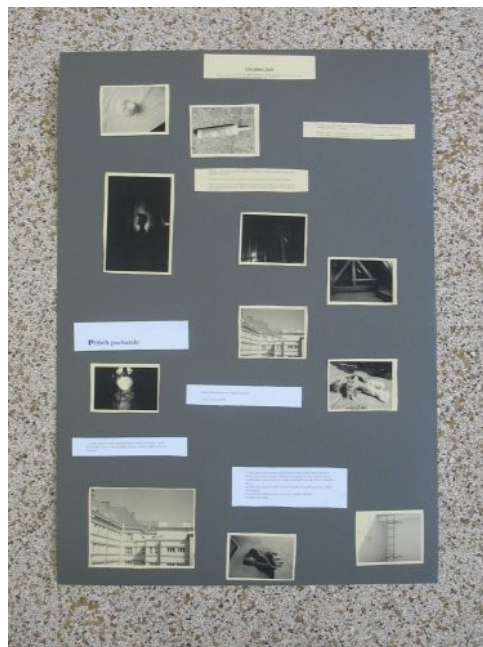
Celkově byli s projektem všichni žáci spokojeni, fotografování i vyšetřování je velmi bavilo, jen poslední den jim přišel moc dlouhý. Pro některé byl náročný tím, že psali dva texty po sobě (ti, co ještě přepisovali reportáž, a potom tvořili přímo do počítače vyprávění pachatele). Při poslední aktivitě (lepení fotografií a částí textu na papír) už byli unavení.

Po prezentaci byly všechny práce vyvěšeny na chodbě. Získaly si obdiv žáků i učitelů celého druhého stupně. Někteří žáci šestých tříd reportážím uvěřili a mysleli si, že byl ze školní půdy opravdu ukraden starý kufr.

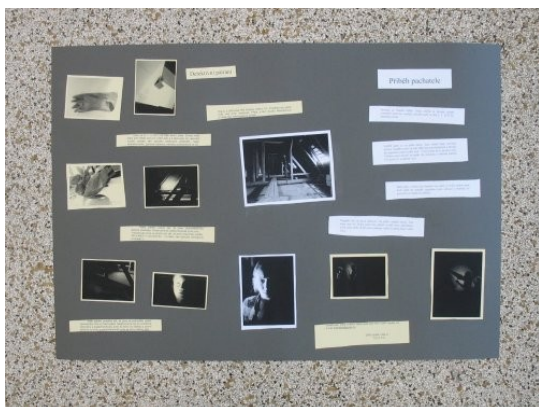
Ukázka výstupních skupinových prací – plakátů (obr. 7.39 – 7.42):

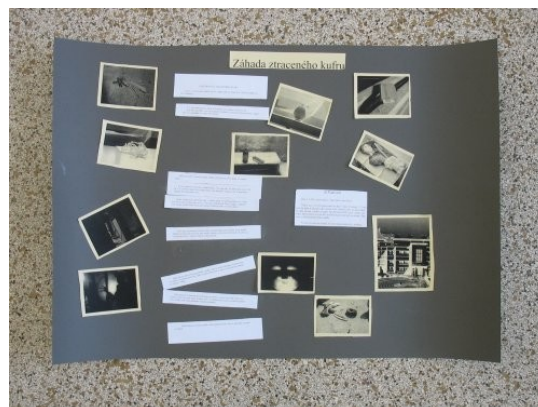
Obr. 7.39: Plakát, autoři: Skupina 1.

Obr. 7.40: Plakát, autoři: Skupina 5.

Obr. 7.41: Plakát, autoři: Skupina 2.

Obr. 7.42: Plakát, autoři: Skupina 4.

7.4.6 Celkové vyhodnocení projektu

Projekt si kladl za cíl naučit žáky výtvarnému zacházení s fotoaparátem, vnímat světlo a stín, umět zpětně zhodnotit naplnění svého záměru a vybrat takové snímky,

kteřé mu vyhovují. Zážitky z fotografování zároveň sloužily jako východisko pro slohovou práci.

Ze závěrečných reflexí bylo vidět, že jsou žáci ke svým fotografiím kritičtí a na výběru povedených snímků si dávali záležet. Dokázali pojmenovat, s čím jsou a nejsou spokojeni a ocenit podařené práce svých spolužáků.

Po reflexi projektu jsem dospěla k názoru, že jednotlivé části posledního dne by bylo lepší prostřídát s výukou jiných předmětů, proložit nějakou pohybovou aktivitou, případně oživit další dramatizací (např. by žákům přišel „ředitel školy“ poděkovat za vyšetření případu), a nebo jednotlivé hodiny rozdělit do dvou dnů.

Na základě údajů z tabulky č. 1 (Úspěšnost plnění úkolů) a tab. č. 2 (Celková úspěšnost žáků vyjádřena v procentech) a vzhledem ke splnění cílů projektu hodnotím projekt jako úspěšný a použitelný pro další realizaci.

Úkol	Námět	Předmět	Celkem	Ano	Částečně	Ne	Limit
1.	Dokumentace předmětů	VV	16 žáků	7 (43,75 %)	6	3	1
2.	Dokumentace místa činu	VV	16 žáků	10 (62,5 %)	4	2	12
3.	Rekonstrukce - uklízečka	VV	13 žáků	8 (61,54 %)	2	3	2
4.	Rekonstrukce - školník	VV	13 žáků	6 (46,15 %)	3	4	1
5.	Reportáž - psaná	ČJ	5 skupin	4 (80 %)	1	0	-
6.	Reportáž - objev kufru	VV	5 skupin	-	-	-	-
7.	Vyprávění pachatele	ČJ	5 skupin	4 (80 %)	1	0	-
8.	Tvorba plakátu	VV	5 skupin	4 (80 %)	1	0	-

Tabulka 1: Úspěšnost plnění úkolů: - 1.(Úkol): pořadí úkolu; - 2.(Námět): Námět hodiny; - 3. (Předmět): předmět, pod nějž úkol spadal; - 4. (Celkem): celkový počet žáků, kteří se na úkolu podíleli; - 5. (Ano): počet žáků, kteří zcela vyhověli kritériím; - 6. (Částečně): počet žáků, kteří vyhověli s výhradami; - 7. (Ne): počet žáků, kteří nevyhověli kritériím; - 8. (Přes limit): počet žáků, kteří nedodrželi limit počtu snímků.

Ano	Částečně	Ne
64,85 %	23 %	12,15 %
87,85 %		

Tabulka 2: Celková úspěšnost žáků vyjádřena v procentech

Dodatek k údajům v tab. č. 1 (Úspěšnost plnění úkolů):

V 6. sloupci jsou uvedeny počty žáků, kteří kritériím vyhověli jen částečně. Částečné vyhovění kritériím znamená, že např. z pěti kritérií žák vyhověl jen třem (u fotografií místa činu chyběl snímek celého prostoru a u některých fotografií byly rušivé prvky v pozadí).

V 7. sloupečku jsou uvedeny počty žáků, kteří nevyhověli vůbec. Sem patří žáci, kterým se buď nepodařilo vyhovět žádným kritériím, nebo snímky k úkolu z jakéhokoli důvodu neodevzdali.

Překročení limitu (v 8. sloupci tab. č. 1 (Úspěšnost plnění úkolů) u druhého úkolu nebylo považované za nesplnění kritérií.

Z údajů v tab. č. 1 vychází úspěšnost v plnění úkolů vyšší při skupinové práci. Nejnižší úspěšnost byla v úkolech spočívajících v umělém nasvícení objektů ve tmě. Neúspěch připisují podcenění intenzity světla potřebné ke splnění úkolu.

8 ZÁVĚR

Tato práce se zabývá fotografií a možnostmi její aplikace do koncepce současné výtvarné výchovy na prvním stupni základní školy.

Teoretická část srovnávána fotografii s klasickými výtvarnými médii. Předkládá stručný přehled proměn fotografie v průběhu historie, rozebírá rozdíly mezi analogovou a digitální fotografií a popisuje vybrané fotografické žánry. Samostatná kapitola je věnovaná světlu a jeho významu ve fotografii. Dále se věnuje výchovně vzdělávacím cílům výtvarné výchovy dle Rámcového vzdělávacího programu, specifikuje použité metody a formy výuky a uvádí příklady možného využití digitální fotografie ve výuce na prvním stupni včetně manipulované fotografie.

Pro přípravu didaktického projektu, a zároveň jako doklad vlastní fotografické činnosti, byly vytvořeny řady fotografií na daná témata. Tyto fotografie mohou být použity i jako motivace k realizaci projektu.

Hlavní část práce potom představuje autorský didaktický projekt s názvem „Případ ztraceného kufru - detektivní vyšetřování“, který slouží jednak jako inspirace ostatním učitelům, ale díky jeho prověření v praxi je možné jej (po drobných modifikacích vzhledem k využitým prostorům) opětovně realizovat na kterékoli základní škole.

Navržený projekt se snaží propojit výtvarnou výchovu s hodinami českého jazyka, konkrétně četbou detektivních příběhů a psaním reportáže z vyšetřování, na němž se žáci aktivně podílejí i prostřednictvím výtvarných etud a experimentů zaměřených na práci se světlem, při nichž využívají digitální fotografii.

Projekt byl ozkoušen v praxi. U žáků i učitelů se setkal s nadšením a motivoval k dalšímu zapojení fotografie do výuky.

Ukázalo se, že digitální fotografie je silným motivačním nástrojem k výtvarné činnosti žáků, a to i těch, které je těžké zaujmout. Fotografická činnost žákům poskytla příležitost naučit se základy práce s fotoaparátem, experimentovat a objevovat zákonitosti vzniku a proměn stínů, rozdíly mezi vlastním a vrženým stínem, vytvořit siluetu, aj. Seznámili se s dokumentární fotografií a vyzkoušeli si reportážní fotografii.

Navíc se v rámci projektu podívali na neobvyklá místa, která mohli detailně prozkoumat. Průběžně se učili hodnotit výsledky vlastní práce, vybrat snímky, které splnily záměr autora a vysvětlit proč.

Závěrečnou skupinovou prací žáků byla reportáž v podobě plakátů. Ty byly po prezentaci vyvěšeny na nástěnkách před třídou, kde se setkaly se zájmem ostatních žáků prvního i druhého stupně.

9 LITERATURA A INFORMAČNÍ ZDROJE

- 1: AUMONT, J.: *Obraz*, Praha: Nakladatelství Akademie múzických umění v Praze, 2010, ISBN 978-80-7331-165-0
- 2: FROST, L.: *Kreativní fotografie od A do Z*, Brno: Computer Press, 2003, ISBN 80-251-0086-3.
- 3: Helena Hazuková. *Nová pojetí výtvarné výchovy, plán a výtvarné projekty*: Nakladatelství Dr. Josef Raabe s.r.o., 2006, , Dostupný z WWW: <http://clanky.rvp.cz/clanek/c/P/629/NOVA-POJETI-VYTVARNE-VYCHOVYPLAN-A-VYTVARNE-PROJEKTY.html/>
- 4: HLAVA, P.: *Optika digitálního fotoaparátu*, Tábor: Střední průmyslová škola strojnická, 2004,
- 5: JANOŠCOVÁ, M.: *Využití odpadového materiálu ve výtvarné výchově na 1. stupni základní školy*, 2008. Diplomová práce (Mgr.). Masarykova univerzita, Pedagogická fakulta
- 6: LEŠÁKOVÁ, L.: *Motivace k učení u žáků různých věkových skupin*, 2009.. Univerzita Tomáše Bati ve Zlíně, Fakulta humanitních studií
- 7: LINDNER, P., MYŠKA, M., TŮMA, T.: *Velká digitální fotografie*, Brno: Computer Press, 2003, ISBN 80-251-0013-8
- 8: MORVAY, G.: *Fotolexikon*, Bratislava: Alfa, Vydavateľstvo technickej a ekonomickej literatúry, Z maďarského originálu Új Fotolexikon, Műszaki Könyvkiadó, 1988,
- 9: MRÁZ, B., TROJAN, R: *Malý slovník výtvarného umění*, Praha: Nakladatelství Fortuna, 1996, ISBN 80-7168-329-9
- 10: MRÁZKOVÁ, D.: *Příběh fotografie*, Praha: Mladá fronta, 1985,
- 11: PRUCHA, J.: *Pedagogický slovník*, Praha: Portál, 1995, 80-7178-029-4
- 12: REJMAN, L.: *Slovník cizích slov*, Praha: Státní pedagogické nakladatelství, 1971,
- 13: ROESELOVÁ V.: *Linie, barva a tvar ve výtvarné výchově*, Praha: Sarah, 2004, 80-902267-5-2
- 14: ROESELOVÁ, V.: *Didaktika výtvarné výchovy*, Praha: PedF UK, 2002,

- 15: SCHEUFLEER, P.: *Historické fotografické techniky*, Praha: IPOS ARTAMA, 1993,
- 16: SLAVKAYOVÁ, S.: *Projektová metoda v školskom klube*, Prešov: Metodicko-pedagogické centrum v Prešove, 2005,
- 17: SOCHROVÁ, M.: *Český jazyk v kostce, podtit. Pro střední školy*, Praha: Fragment, 1999, ISBN 80-7200-338-0
- 18: SOUKUP, R.: *Začínáme fotografovat digitálně, podtit. rady, tipy, triky a návody*, Praha: Grada Publishing, 2004, ISBN 80-247-0997-X
- 19: ŠAMŠULA P., HAZUKOVÁ H.: *Didaktika výtvarné výchovy I.*, Praha: UK Pedagogická fakulta, 2005,
- 20: ŠMOK, J.: *Začněte fotografovat*, Praha: SNTL - Nakladatelství technické literatury, 1983,
- 21: TROJAN, R.: *Stati z teorie vyučování výtvarné výchově I.*, Praha: Státní pedagogické nakladatelství, 1977,
- 22: El. zdroj: Wikipedia - Malba, Dostupné on-line
<<http://cs.wikipedia.org/wiki/Malba>> [cit. 2012-06-13]
- 23: El. zdroj: Historie digitální fotografie, Dostupné on-line
<<http://www.fi.muni.cz/usr/jkucera/pv109/2004/xkadlec2.htm>> [cit. 2012-06-13]
- 24: El. zdroj: Krátky slovník slovenského jazyka, Dostupné on-line
<<http://slovníky.korpus.sk/?w=obraz&s=exact&c=w46d&d=kssj4&d=psp&d=scs&d=sss&d=peciar&d=ma&d=hssjV&d=ber nolak&d=obce&d=priezviska&d=un&d=locutio&d=pskcs&d=psken&ie=utf-8&oe=utf-8>> [cit. 2012-06-13]
- 25: El. zdroj: Detektivní román, Dostupné on-line
<http://cs.wikipedia.org/wiki/Detektivn%C3%AD_rom%C3%A1n> [cit. 2012-06-13]
- 26: El. zdroj: Rámcový vzdělávací program pro základní vzdělávání, Dostupné on-line
<http://www.vuppraha.cz/wp-content/uploads/2009/12/RVPZV_2007-07.pdf> [cit. 2012-06-13]
- 27: El. zdroj: Sluneční světlo, Dostupné on-line
<<http://www.fotoaparát.cz/article/2201/print>> [cit. 2012-06-13]

- 28: El. zdroj: Step by Step ČR - Vzdělávací program Začít spolu, Dostupné on-line <<http://www.sbscr.cz/?t=1&c=6>> [cit. 2012-06-13]
- 29: El. zdroj: Wikipedia - Barevná fotografie, Dostupné on-line
<http://cs.wikipedia.org/wiki/Barevn%C3%A1_fotografie> [cit. 2012-06-13]
- 30: El. zdroj: Wikipedia - Fotografie krajiny, Dostupné on-line
<http://cs.wikipedia.org/wiki/Krajin%C3%A1%C5%99sk%C3%A1_fotografie> [cit. 2012-06-13]
- 31: El. zdroj: Wikipedia - Novinářská fotografie, Dostupné on-line
<http://cs.wikipedia.org/wiki/Report%C3%A1%C5%BEen%C3%AD_fotografie> [cit. 2012-06-13]
- 32: El. zdroj: Wikipedia - Portrétní fotografie, Dostupné on-line
<http://cs.wikipedia.org/wiki/Fotografick%C3%BD_portr%C3%A9t> [cit. 2012-06-13]
- 33: El. zdroj: Wikipedia - Scanner, Dostupné on-line
<<http://cs.wikipedia.org/wiki/Scanner>> [cit. 2012-06-13]
- 34: El. zdroj: Začít spolu, Dostupné on-line <<http://www.alternativniskoly.cz/zacit-spolu/zacit-spolu/>> [cit. 2012-06-13]

10 SEZNAM TABULEK

Tabulka 1: Úspěšnost plnění úkolů.....	95
Tabulka 2: Celková úspěšnost žáků vyjádřena v procentech.....	95

11 SEZNAM OBRÁZKŮ

Obr. 6.1: Modelace objemu - jablko.....	42
Obr. 6.2: Kartónová silueta.....	42
Obr. 6.3: Světlo a stín.....	43
Obr. 6.4: Prostor.....	44
Obr. 7.1: Portréty: Šimon, autor: Kijenská, A., fotoarchiv autorky.....	52
Obr. 7.2: Portréty: Autoportrét, autor: Macháčková, Z., fotoarchiv autorky.....	52
Obr. 7.3: Proud světla, autor: Crewdson, G. (Twilight Serie).....	53
Obr. 7.4: Proud světla: Krčma u sadu, autor: Toth, V.....	53
Obr. 7.5: Siluety: V lese, autor: Kijenská, A.; fotoarchiv autorky.....	54
Obr. 7.6: Siluety: Akt, autor: Rössler, J.; internetový zdroj.....	54
Obr. 7.7: Vržené stíny: Dvaja pri stene, autor: Mišenka Plantaznik, internetový zdroj..	55
Obr. 7.8: Vržené stíny: Exclamation point, autor: Kumi Yamashita, internetový zdroj.	55
Obr. 7.9: Makro: Orchidej, autor: Applejuice, internetový zdroj.....	55
Obr. 7.10: Makro: Gambrius, autor: Macháčková, Z., fotoarchiv autorky.....	55
Obr. 7.11: Kritika: Autoportrét, autor: Rebecca Mongrain, internetový zdroj.....	58
Obr. 7.12: Kritika: Špatně nasvícený portrét, autor: Cameron Knight, internetový zdroj.	58
Obr. 7.13: Kritika: Povedený portrét, autor: Dmitry Ageev, internetový zdroj.....	59
Obr. 7.14: Vržené stíny: Bez názvu, autor: Drtikol, F., internetový zdroj.....	59
Obr. 7.15: Dokumentace předmětů: Zkreslená perspektiva lahve, autor: Denis.....	80
Obr. 7.16: Dokumentace předmětů: Zkreslená perspektiva rukavice, autor: Flora.....	80
Obr. 7.17: Dokumentace předmětů: Tmavá sklenička, autor: David.....	81
Obr. 7.18: Dokumentace předmětů: Světlá sklenička, autor: David.....	81
Obr. 7.19: Dokumentace předmětů: Lahev z dobrého úhlu, autor: Honza.....	82
Obr. 7.20: Dokumentace předmětů: Rukavice z dobrého úhlu, autor: Petra.....	82
Obr. 7.21: Dokumentace předmětů: Z velké dálky, autor: Petra.....	82
Obr. 7.22: Dokumentace předmětů: Okolní předměty zasahují do záběru, autor: Adam.	82
Obr. 7.23: Dokumentace místa činu: Prostor půdy, autor: Jirka, P.....	84
Obr. 7.24: Dokumentace místa činu: Střecha v pravém křídle půdy, autor: Flora.....	84
Obr. 7.25: Dokumentace místa činu: Pravé křídlo půdy, autor: Kája.....	84
Obr. 7.26: Dokumentace místa činu: Zajímavé zákoutí, autor: Bára.....	84
Obr. 7.27: Dokumentace místa činu: Stopa, autor: David.....	85
Obr. 7.28: Dokumentace místa činu: Detail místa: autor: Kája.....	85
Obr. 7.29: Rekonstrukce výpovědi uklízečky: Silueta pachatele, autor: Tomáš Daněk..	87
Obr. 7.30: Rekonstrukce výpovědi uklízečky: Stíny rukou, autor: Klára.....	87
Obr. 7.31: Rekonstrukce výpovědi uklízečky, Stín pachatele, autor: Klára.....	87
Obr. 7.32: Rekonstrukce výpovědi uklízečky: Pachatel a jeho stín, autor: Azi.....	87
Obr. 7.33: Rekonstrukce výpovědi školníka: Pachatel s čepicí, autor: Petr.....	88
Obr. 7.34: Rekonstrukce výpovědi školníka: Děsivý pachatel, autor: David.....	88
Obr. 7.35: Rekonstrukce výpovědi školníka: Tvář achatele, autor: Bára.....	88
Obr. 7.36: Rekonstrukce výpovědi školníka: Padouch, autor: Adam.....	88

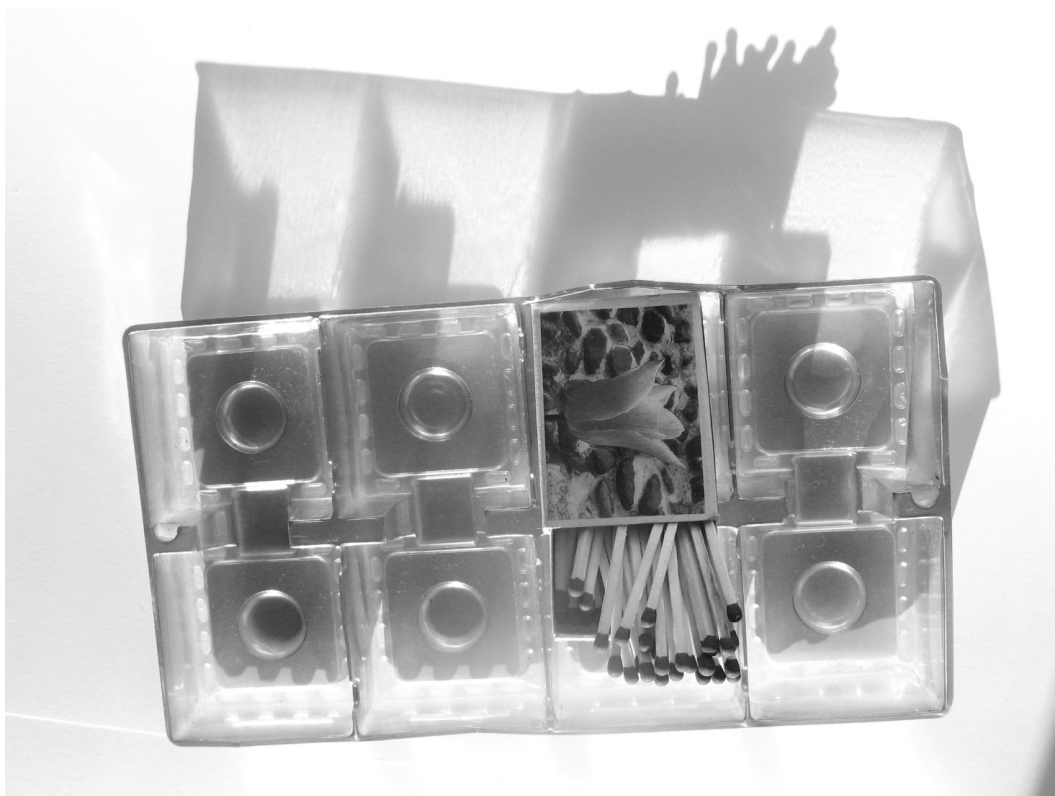
Obr. 7.37: Rekonstrukce výpovědi školníka: Nepodařený snímek, autor: Klára.....	89
Obr. 7.38: Rekonstrukce výpovědi školníka: Nepodařený snímek, autor: Kuba.....	89
Obr. 7.39: Plakát, autoři: Skupina 1.....	94
Obr. 7.40: Plakát, autoři: Skupina 5.....	94
Obr. 7.41: Plakát, autoři: Skupina 2.....	94
Obr. 7.42: Plakát, autoři: Skupina 4.....	94

12 PŘÍLOHY

Přílohy této práce tvoří:

- 1) Vybrané autorské fotografie (součást této kapitoly).
- 2) Kompletní soubor fotografií a dokumentace didaktického projektu se nachází na přiloženém DVD.

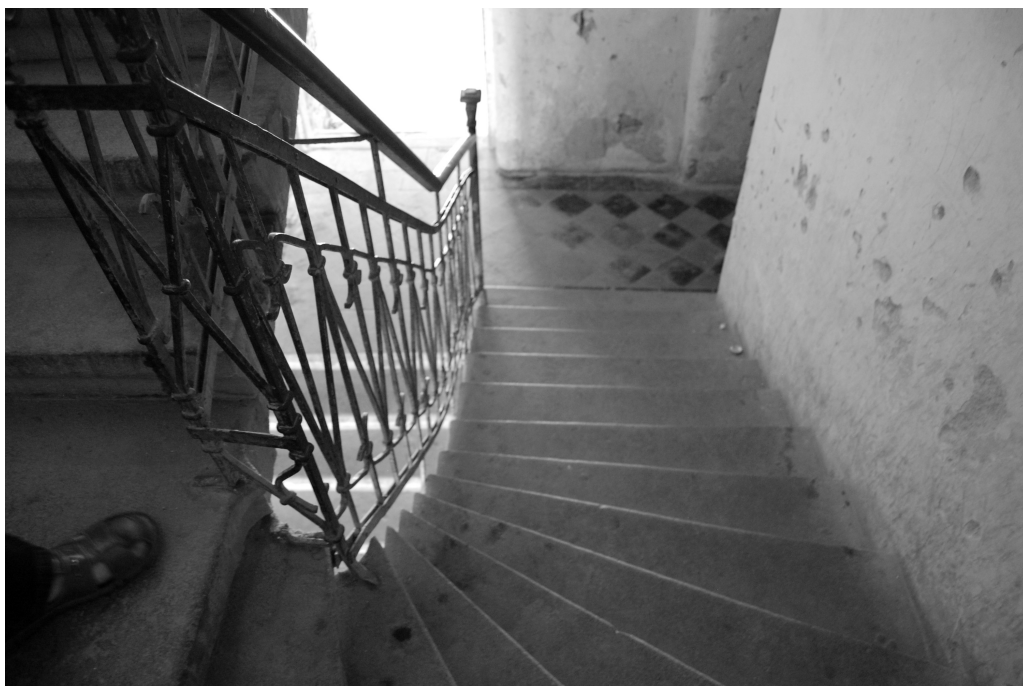
Fotografie 1: Světlo a stín, autor: Zuzana Macháčková

Fotografie 2: Siluety 1, autor: Zuzana Macháčková

Fotografie 3: Siluety 2, autor: Zuzana Macháčková

Fotografie 4: Prostor 1, autor: Zuzana Macháčková

Fotografie 5: Prostor 2, autor: Zuzana Macháčková

Fotografie 6: Prostor 3, autor: Zuzana Macháčková

Fotografie 7: Prostor 4, autor: Zuzana Macháčková

Fotografie 8: Objem 1, autor: Zuzana Macháčková

Fotografie 9: Objem 2, autor: Zuzana Macháčková